

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filozofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Kolonialismus a nacismus: dvě tváře stejné mince?**

**Colonialism and Nazism: Twosidesofthe Same Coin?**

Bc. Eliška Krohová

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)

Studijní obor: Učitelství VVP pro ZŠ a SŠ – N NJ-ZSV (7504T222, 7504T190)

2024

Odevzdáním této diplomové práce na téma „Kolonialismus a nacismus: dvě tváře jedné mince?“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 03. 07. 2024

Eliška Krohová

## **Poděkování**

Děkuji mému vedoucímu práce PhDr. Ondřeji Lánskému, Ph.D., za odborné vedení, pomoc a za cenné rady při psaní této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat mému příteli a rodině za veškerou podporu.

## **ABSTRAKT**

Diplomová práce zkoumá podobnosti a rozdíly mezi kolonialismem a nacismem. Studie analyzuje ideologické, politické a sociální aspekty obou systémů, včetně rasismu, genocidy a vykořisťování. Kolonialismus je prezentován jako historický fenomén s důrazem na britský a německý kolonialismus v Jižní Africe. Nacismus je zkoumán z pohledu jeho totalitní ideologie, rasové čistoty a genocidních praktik. Práce se také zabývá teoretickými základy postkolonialismu a otázkou, jak učit o kolonialismu a nacismu v rámci vzdělávacích programů.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

kolonizace, koncentrační tábory, nacismus, rasismus

## **ABSTRACT**

The thesis examines the similarities and differences between colonialism and Nazism. The study analyzes the ideological, political, and social aspects of both systems, including racism, genocide, and exploitation. Colonialism is presented as a historical phenomenon with an emphasis on British and German colonialism in South Africa. Nazism is examined from the perspective of its totalitarian ideology, racial purity, and genocidal practices. The work also addresses the theoretical foundations of postcolonialism and the question of how to teach about colonialism and Nazism within educational programs.

## **KEYWORDS**

Colonization, concentrations camps, racism, Nazism

## Obsah

Úvod.....	8
1 Ideologie.....	10
2 Nacionalismus.....	12
2. 1 Definice.....	12
2. 2 Podobnost mezi totalitními režimy.....	13
2. 3 Rasismus zaměřený vůči Židům.....	15
2. 4 Koncentrační tábory.....	17
3 Kolonialismus jako historický fenomén.....	19
3. 1 Kolonizování Jižní Afriky.....	20
3. 2 Internační tábory.....	22
3. 3 Shark Island.....	24
4 Srovnání ideologií: britský a německý kolonialismus vs. nacismus.....	27
4. 1 Britský kolonialismus.....	27
4. 2 Německý kolonialismus.....	29
4. 3 Nacismus.....	31
4. 4 Shrnutí.....	32
5 Postkolonialismus.....	35
5. 1 Teoretické základy postkolonialismu.....	36
5. 1. 1 Edward Said.....	36
5. 1. 2 Frantz Fanon.....	36
5. 1. 3 Homi Bhabha.....	37
5. 2 Postkolonialismus a Jižní Afrika.....	37
5. 2. 1 Apartheid.....	38
5. 3 Shrnutí.....	40

6 Kolonialismus jako ideologie .....	41
7 Jak učit o kolonialismu a nacismu? .....	43
7. 1 Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání .....	43
7. 2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia .....	43
7. 3 První vyučovací hodina.....	44
7. 4 Druhá vyučovací hodina .....	47
7. 5 Třetí vyučovací hodina .....	50
7. 6 Čtvrtá vyučovací hodina .....	52
7. 7 Shrnutí.....	54
Závěr .....	56
Seznam použitých zdrojů .....	58
Knižní zdroje.....	58
Internetové zdroje.....	61
Časopisy.....	62
Přílohy .....	64
Příloha 1 – Kartičky.....	64
Příloha 2 – Zápis. ....	67
Příloha 3 – Přiřazování k pojmům.....	68
Příloha 4 – Práce s textem.....	70
Příloha 5 – Prezentace. ....	79
Příloha 6 – Pracovní list – tabulka .....	80

## Úvod

Tato diplomová práce se zabývá analýzou a porovnáním kolonialismu a nacismu, s cílem odhalit jejich společné rysy a rozdíly, a odpovědět na otázku, zda lze tyto dva historické fenomény považovat za "dvě tváře jedné mince." Práce je rozdělena do několika kapitol, z nichž každá pokrývá specifické aspekty těchto dvou ideologií.

První kapitola je zaměřena na ideologie. Definiuje pojem ideologie a zkoumá, jak Karl Marx a Friedrich Engels chápali tento koncept. Tato část se zabývá výkladem ideologií, což je klíčové pro pochopení základních myšlenkových proudů, které ovlivnily jak kolonialismus, tak nacismus.

Druhá kapitola se věnuje nacionalismu a jeho roli v nacistické ideologii. Tato část obsahuje definice nacionalismu, nacionálního socialismu a nacismu, a vysvětluje, jak tyto pojmy souvisejí a jak se liší. Podrobně se zabývá nacistickou ideologií a jejími klíčovými prvky, jako jsou rasismus, antisemitismus, genocida a koncentrační tábory.

Třetí kapitola zkoumá kolonialismus jako historický fenomén. Analyzuje pojmy kolonizace a kolonialismus, a zabývá se konkrétními příklady, jako je kolonizace Jižní Afriky. Tato kapitola také zahrnuje analýzu internačních táborů během búrských válek, které se staly předchůdci nacistických koncentračních táborů.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na srovnání ideologií britského a německého kolonialismu s nacismem. Tato část práce zkoumá podobnosti a rozdíly mezi těmito ideologiemi a jejich praktickými dopady. Porovnává britský kolonialismus, německý kolonialismus a nacismus, a analyzuje, jak každý z těchto systémů ospravedlňoval své praktiky nadvlády a vykořisťování.

Pátá kapitola se věnuje postkolonialismu a teoretickým základům tohoto konceptu. Zkoumá teorie významných postkolonialistických myslitelů, jako jsou Edward Said, Frantz Fanon a Homi Bhabha, a aplikuje je na historický a současný kontext Jižní Afriky, včetně období apartheidu.

Šestá kapitola se zabývá kolonialismem jako ideologií. Tato část analyzuje, jak se kolonialismus vyvinul jako ideologický systém a jak ovlivnil společenské a politické struktury v koloniálních a postkoloniálních společnostech.

Sedmá kapitola se zaměřuje na pedagogické otázky a navrhuje metodické přístupy k výuce o kolonialismu a nacismu na základních a středních školách. Nabízí návrhy vyučovacích hodin, které mají studentům poskytnout hluboké pochopení těchto historických událostí a jejich důsledků. Tato kapitola je doplněna konkrétními výukovými materiály, jako jsou pracovní listy, kartičky a prezentace, které mohou učitelé využít ve svých hodinách.



Sedmá kapitola diplomové práce se zaměřuje na aplikaci teoretických poznatků do pedagogické praxe. Jejím cílem je nejen porozumět historickým fenoménům kolonialismu a nacismu, ale také najít efektivní a citlivé způsoby, jak je přiblížit studentům, aby byli schopni kriticky reflektovat a chápat důsledky těchto událostí v současném světě.

Tato diplomová práce nabízí komplexní pohled na kolonialismus a nacismus, analyzuje jejich ideologické základy, historické dopady a pedagogické aspekty, a snaží se přispět k lepšímu porozumění těmto složitým a kontroverzním kapitolám světové historie.

## 1 Ideologie

Tato část je zaměřena na výklad ideologie, jelikož je důležité mít pojmový základ pro kritické myšlení. K tomu budou využity základní definice ze slovníků a encyklopedií. Dále bude přiblíženo, jak Karl Marx a Friedrich Engels chápali ideologii, jelikož jejich myšlenky položily základy pro vznik nových ideologických směrů.

Ideologie je jeden z mnoha pojmů, který nelze zcela jednoznačně vymezit, proto je v různých myšlenkových tradicích různě koncipován. Termín ideologie poprvé použil Francouz Destut de Tracy k označení vědy o idejích, která zkoumala vznik a původ myšlenek a analyzovala lidskou schopnost myšlení a vnímání. Původně šlo o neutrální termín, který byl chápán jako teorie teorií. Později termín ideologie reinterpretovali Karl Marx a Bedřich Engels. Podle Marxe a Engelse je ideologie přístup, který vidí svět tak, že ho ovlivňují ideje. Považuje ideje a pojmy za klíčové prvky, které určují společenský řád, a zahrnuje myšlenku, kdy jsou lidé formováni a ovlivňováni idejemi. Tyto ideje a představy jsou vnímány jako odraz mystéria materiálního světa.<sup>1</sup>

Marx a Engels propojili ideologii s učením o třídních zájmech a s koncepcí falešného vědomí. V jejich pojetí o ideologie přetrvala základní myšlenka o odvozenosti forem myšlení od charakteru zájmů, které jsou dány především třídní pozicí. Poukazují na falešnost ideologického myšlení ve snaze prezentovat určitý dílčí zájem jako zájem celku neboli zájmu společnosti.<sup>2</sup> Tím se ideologie dostává na praktickou rovinu přeměny světa. Tento základ zůstal pro mnoho dalších ideologií, například totalitních režimů.<sup>3</sup>

Podle *Sociologického slovníku* je ideologie uzavřeným systémem různých přesvědčení a pojmů, který slouží k prosazování a ospravedlňování mocenských zájmů. Jedná se o systém přesvědčení a představ dávající smysl sociologických skutečností takovým způsobem, aby bylo možno v ní jednat tak, aniž by se při tom problematizovaly stávající mocenské poměry. Ideologické výpovědi jsou podmíněny jak politickým, tak i ekonomickým strukturováním společnosti.<sup>4</sup>

V politickém smyslu slouží ideologie k ospravedlnění politického jednání, které jsou kombinací různých světonázorů, z nichž každý vyžaduje specifický způsob myšlení

---

<sup>1</sup> *Kontradikce: časopis pro kritické myšlení = Contradictions : a journal for critical thought*. [2017]-. Praha: Filosofie, [2017]-Ročník 1. ISSN 2570-7485. s. 113–114.

<sup>2</sup> Keller, Jan. *Ideologie*. Online. 2020. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ideologie>. [cit. 2024-03-19].

<sup>3</sup> Horský, Jan, Nešpor, Zdeněk (ed.). *Sociologická encyklopedie*. Online. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ideologie>. [cit. 2024-01-30].

<sup>4</sup> Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007. s. 108.

a stanovení si hodnot. Zároveň je kombinací určitých zájmů a záměrů, které obecně slouží k vlastním cílům, tudíž vyjadřují touhu po konkrétní politické a společenské realizaci. Proto dochází k vzájemnému vztahu mezi hodnotami a představami, které upevňují pozici mocnějších skupin vůči slabším.<sup>5</sup>

Z výše uvedených konceptualizací pojmu ideologie je patrné, že tento pojem představuje významnou formu politických názorů, může být dynamická a také může podléhat změnám v závislosti na historickém kontextu, kulturních proměnách i politických událostech, jako byly například kolonialismus a nacismus, kterým se tato diplomová práce věnuje.

---

<sup>5</sup>Bundeszentrale für politische Bildung. *Ideologie*. Online. Dostupné z: <https://www.bpb.de/kurzknapp/lexika/politiklexikon/17618/ideologie/>. [cit. 2024-03-19].

## 2 Nacionalismus

Tato kapitola se bude věnovat vysvětlení pojmů nacionalismus, nacionální socialismus a nacismus, aby se předešlo záměnám a nedorozuměním. Poté se bude věnovat ideologii nacismu a prozkoumáním myšlenek spojených s tímto světonázorem. Nacismus je velmi rozsáhlým tématem, který zahrnuje fenomény jako rasismus, antisemitismus, genocida a koncentrační tábory. Všem těmto klíčovým tématům se bude práce věnovat níže. Nejprve se tato kapitola pozastaví nad názvoslovím a konkretizováním pojmu totalitní režim a podobností mezi fašismem a nacionálním socialismem, od čehož se bude text dále rozvíjet.

### 2.1 Definice

Nacionalismus je politická ideologie, která klade důraz na význam národa a sounáležitost skupiny lidí, kteří sdílejí společný původ, historii, jazyk, kulturu a území. Toto národní uvědomění se vyhraňuje v protikladu k příslušníkům jiných národů. Základní myšlenkou nacionalismu je stát jednoho národa.<sup>6</sup>

Nacionální socialismus je politická ideologie, která vznikla v Německu po první světové válce. Je spojována s Adolfem Hitlerem a jeho Národně socialistickou německou dělnickou stranou. V této ideologii je zdůrazňován význam udržování nadřazenosti určité rasy a propaguje koncept socialismu, který lze nejúčinněji budovat v rámci jednoho národa, s důrazem na národní identitu a etnickou čistotu.<sup>7</sup> Přičemž socialismus je ideologie, která se vyznačuje vírou v pospolitost, spolupráci, rovnosti a společném vlastnictví.<sup>8</sup> To znamená, že socialistická ideologie pohlíží na výrobu statků a poskytování služeb jako na produkt práce celé společnosti a tomuto hledisku podřídí jejich rozdělování.<sup>9</sup>

Nacismus je termín, který se často používá jako synonymum pro nacionální socialismus. Ten odkazuje na ideologii a praxi nacistického Německa pod vedením Adolfa Hitlera. Zahrnuje extrémní rasismus, antisemitismus, expanzionismus a autoritářství. Nacismus stavěl na ideji nacionálního socialismu, ale zahrnoval specifické a radikálnější prvky, jako je přesvědčení o nadřazenosti árijské rasy, genocida a holokaust.<sup>10</sup>

---

<sup>6</sup> Krejčí, Jaroslav. *Nacionalismus*. Online. 2020. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nacionalismus>. [cit. 2024-03-27].

<sup>7</sup> Bundeszentrale für politische Bildung. *Nationalsozialismus*. Online. Dostupné z: <https://www.bpb.de/kurzknapp/lexika/politiklexikon/17892/nationalsozialismus/> [cit. 2024-03-19].

<sup>8</sup> Heywood, Andrew. *Politologie*. Politologie (Eurolex Bohemia). Praha: Eurolex Bohemia, 2004. s. 461.

<sup>9</sup> Keller, Jan. *Socialismus*. Online. 2020. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Socialismus>. [cit. 2024-03-27].

<sup>10</sup> Baum, Rainer C. *Nacismus*. Online. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nacismus>. [cit. 2024-03-27].

Nacionalismus, nacionální socialismus a nacismus jsou pojmy, které jsou rozdílně definovány a napříč vývojem se staly dílčími částmi jedné ideologie, kterou zformuloval Adolf Hitler. Součástí diplomové práce jsou koncentrační tábory, které se staly dominantním prvkem nacismu v období 1933-1945.

## 2. 2 Podobnost mezi totalitními režimy

Nacismus neboli nacionální socialismus představuje krajně pravicovou ideologii a hnutí, jež je formou fašismu, aplikovanou v nacistickém Německu. V meziválečné Evropě, včetně Německa, docházelo k úpadku demokratických struktur a vzniku nových ideologií a politických stran. Tyto změny byly přímou reakcí na porážku v první světové válce a následně nespokojenosti s podmínkami mírové smlouvy, která formálně ukončila konflikt mezi válčícími stranami a definovala poválečné uspořádání. V roce 1919 byla v Itálii založena fašistická strana vedená Benitem Mussolinim. Brzy poté vznikla v Německu Národně socialistická německá dělnická strana (NSDAP), kterou si po čase podmanil Adolf Hitler. Ten se 30. ledna 1933 stal říšským kancléřem, čímž započalo období tzv. Třetí říše.<sup>11</sup>

Totalitní režimy se vyznačují monopolem jedné konkrétní strany i jejími politickými aktivitami. Strana je řízena autoritativní formou vlády, která se stává jedinou státní pravdou. Totalitnímu režimu je podřízena veškerá státní činnost.<sup>12</sup>

Totalitní hnutí se snaží organizovat masy lidí, protože právě tyto masy nespojuje žádné vědomí společného zájmu, nemají vyhraněné třídní vědomí vyjádřené v určitých, vymezených a dosažitelných cílech. Nelze je začlenit do žádné politické strany.<sup>13</sup> Proto k dosažení absolutní jednoty využívá režim prostředků násilí a přesvědčování, k němuž jsou využity veškeré veřejné sdělovací prostředky.<sup>14</sup>

Německý historik Ernst Nolte definoval fašismus jako antimarxismus, který usiluje o zničení protivníka prostřednictvím vytvoření radikálně protikladné blízké ideologie a využívá téměř identické, ale charakteristicky přetvořené metody, které jsou realizovány v rámci pevného nacionálního sebepotvrzení a autonomie.<sup>15</sup> Další možnou definici fašismu nabízí historik Martin Broszat. Slovo fašismus je odvozeno z latinského slova *fascis*, což označovalo svazek prutů se sekyrou, symbol úředníků v antickém Římě. Strukturu fašismu tvoří antiracionalismus, boj, vůdcovství, elitismus, socialismus a ultranacionalismus.

---

<sup>11</sup> Steffahn, Harald. *Hitler*. Olomouc: Votobia, 1996. s. 94.

<sup>12</sup> Aron, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*. Brno: Atlantis. s. 158.

<sup>13</sup> Arendt, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: Oikoymenh, 1996. s. 437.

<sup>14</sup> Aron, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*. s. 158.

<sup>15</sup> Nolte, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. Praha: Argo, 1999. Historické myšlení. s. 56.

Fašismus praktikoval tzv. politiku vůle. To znamená, že vůdce je jediný, kdo určuje osud svého národa, a tudíž i to, co je jeho vůlí. Proto hlavní ideologové fašismu, Hitler a Mussolini, byli propagandisty, kteří se o ideje a teorie zajímali, především pro jejich schopnost vyvolávat emocionální reakce a masy podněcovat k aktivitě.<sup>16</sup> Proto je úspěch fašismu připisován jeho ideologii, která osloví značný počet lidí, kteří se cítí být politicky a psychologicky odcizení současné společnosti a získávají tím dojem, že se stávají aktivní historickou silou obdařenou smyslem pro kolektivní cíl a sounáležitost.<sup>17</sup>

Struktura státu fašismu a nacismu byla založena na koncentraci moci dominantního vůdce či strany, která měla absolutní kontrolu nad politickým, ekonomickým i sociálním životem. Proto je vůdce nejvyšší ten, který disponuje autoritou. Pod ním jsou tzv. hrdinové, kteří se obětují pro danou věc. Nakonec jsou slabí, nečinní a nevědoucí lidé, jejichž úkolem je poslušnost. Tyto tři skupiny poukazují na hierarchii fašismu, přičemž se totalitní diktatura snaží vtáhnout masy do služeb hodnot a cílů režimu, a to soustavnou propagandou a agitací.<sup>18</sup>

Propaganda byla klíčovým nástrojem jak fašistického, tak nacistického režimu, přičemž v období Třetí říše dosáhla svého největšího rozsahu. V otázce rasové politiky se však tyto dva režimy odlišovaly. Zatímco italský fašismus proklamoval nadřazenost Italů, nekladl důraz na rasovou čistotu. Rasová diskriminace a perzekuce se staly významnějšími až s aliancí s nacistickým Německem. Naproti tomu nacismus propagoval exkluzivitu árijské rasy, kterou definoval pomocí charakteristik, jako jsou modré oči, světlé vlasy a u mužů také výšku a široká ramena.<sup>19</sup>

Hannah Arendtová ve své knize uvádí, že totalitní vláda je možná pouze tam, kde existují postradatelné masy lidí, které lze obětovat bez rizika katastrofálních důsledků vylidnění.<sup>20</sup> Adolf Hitler tak mohl využít dlouhodobé antisemitské nálady, které sahají až do období středověku, a prosazovat rasovou ideologii. Tato ideologie se stala klíčovým prvkem jeho politické agendy a pomohla definovat národní identitu založenou na principu jedné preferované rasy.<sup>21</sup>

Podle Rogera Griffina existují dvě hlavní formy fašismu. První z nich se zaměřuje na modernizaci Itálie s důrazem na obnovení slávy římského impéria. Druhá forma je výraznější

---

<sup>16</sup> Broszat, Martin. *Uchopení moci: vzestup NSDAP a zničení výmarské republiky*. Praha: Lidové noviny, 2002. s. 209–213.

<sup>17</sup> Griffin, Roger. *Fašismus: úvod do komparativních studií fašismu*. Politeia (Karolinum). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. s. 34.

<sup>18</sup> Broszat, Martin. *Uchopení moci: vzestup NSDAP a zničení výmarské republiky*. s. 216.

<sup>19</sup> Nolte, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. s. 307–308.

<sup>20</sup> Arendt, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. s. 436–437.

<sup>21</sup> Fredrickson, George M. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003. s. 81–84.

svým důrazem na biologický rasismus, má ambiciózní imperialistické cíle a je charakterizována ochotou použít represi a teror k provádění radikálních a bezúhonných destrukcí v mnoha oblastech společenského života.<sup>22</sup>

### 2. 3 Rasismus zaměřený vůči Židům

Rasismus představuje nepřátelský postoj proti příslušníkům jiné rasy. Obrací se vůči izolované menšině s výraznějšími rozlišovacími znaky jako například fyzickými, jazykovými, profesionálními i náboženskými. Rasismus bývá spojen s přenesením odpovědnosti na někoho za vlastní bídu. Některé projevy rasismu mohou přerůst v systematickou rasovou diskriminaci spočívající v omezování práv, vedoucí k segregaci nebo k vystupňování tzv. genocidy. Může jít i o státní politiku podpořenou rasistickou ideologií, která staví na převaze jedné rasy nad druhými.<sup>23</sup>

Rasismus vznikl již ve čtrnáctém a patnáctém století, jehož pojetí bylo pomocí náboženských termínů, avšak v osmnáctém a devatenáctém století bylo naopak pojato pomocí biologických termínů, kterými se zabývalo mnoho přírodovědců, etnologů i antropologů. Mnoho vědců dalo základy k pozdější rasové segregaci i k vyhlazování židovského národa.<sup>24</sup>

Termín rasa je arabského původu, jenž znamenal počátek, původ nebo hlavu. Rasa obecně představuje skupinu lidí, která se odlišuje od jiných skupin tělesnými nebo biologickými charakteristikami.<sup>25</sup>

Od 19. století začaly vznikat teorie o nadřazenosti bílé rasy, které se staly inspirací i pro německý nacismus. Jedním z těchto nejvýznamnějších teoretiků byl Joseph Arthur comte de Gobineau, který často bývá označován za otce moderního rasismu. Podle jeho teorie jsou národ a čistota krve klíčovými faktory historie. Gobineau tvrdil, že árijská rasa stojí v čele civilizačního úsilí a střetává se s ničitelským působením nižších ras. Gobineau neuznával rovnocennost mezi lidskými rasami a domníval se, že nerovnost mezi lidmi je vrozená. Také tvrdil, že rasa je spolu s národem základem civilizace. Na Gobineaua navazoval Houston Stewart Chamberlain, který považoval nordickou rasu za nejdokonalejší. Zastával stejný názor o existenci nižších a vyšších ras, přičemž se domníval, že vyšší rasu lze pěstovat. Mělo podle něj jít o genetickou produkci stejné nordické rasy bez jiné. Další pohled nabízí Georges Vacher de Lapouge, který používal termín *árijská rasa*. Za příslušníky této

---

<sup>22</sup> Griffin, Roger. *Fašismus: úvod do komparativních studií fašismu*. s. 77–78.

<sup>23</sup> Ransdor F, Miroslav a Linhard, Jiří. *Rasismus*. Online. 2017. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rasismus>. [cit. 2024-03-18].

<sup>24</sup> Fredrickson, George M. *Rasismus: stručná historie*. s. 18.

<sup>25</sup> Kryl, Miroslav. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. s. 13–14.

rasy považoval urostlé světlolvasé a modrooké jedince světlé pleti, harmonických tělesných proporcí, s dlouhými hlavami a úzkými protáhlými obličejí, úzkými rovnými nosy a úzkými rty. Podle Lapougeho představují árijci skupinu lidí, z níž vzešli všichni jedinci, kteří dosáhli geniality nebo zásluh. Jedná se o biologickou entitu, na kterou nemá žádný vliv výchova, ale dědičné dispozice a psychologie.<sup>26</sup>

Existuje mnoho teoretických pohledů, přesto nejzákladnějším a nejdominantnějším znakem, který určoval během válek separaci nebo případnou smrt jedince, byla barva pleti.<sup>27</sup>

Například sociologický slovník uvádí, že se jedná o přesvědčení o výjimečném postavení a o hodnotě vlastní rasy a méněcennosti ras ostatních. Jiné rasy bývají někdy pocíťovány jako nebezpečí pro vlastní rasu.<sup>28</sup>

Mnoho definic se shoduje v tom, že u rasismu jde o nepřátelské a negativní pocity jedné skupiny či národa vůči jinému, z něhož vyplývají činy, které často vyústí v brutalitu překračující povýšenost a předsudky. Jednou z forem rasismu je tzv. antisemitismus, který je vysvětlován jako nepřátelství vůči Židům. Ačkoliv předsudky vůči této náboženské skupině existovaly již od nepaměti, diskriminace, perzekuce a násilí vůči Židům vyvrcholily v období let 1933 až 1945 pokusem o jejich hromadnou fyzickou likvidaci nacisty.<sup>29</sup>

Antisemitismus tvořil jádro nacionálněsocialistické ideologie, která usilovala o vytvoření etnického pojetí silného a zdravého německého národa, definovaného prostřednictvím identifikace s čistou árijskou rasou jako vrcholným příkladem. Tento koncept umožnil nacistům prosazovat svou dominanci a moc s cílem eliminovat jakékoli elementy, které by mohly tuto ideologii poškozovat nebo ohrožovat.<sup>30</sup>

Výše zmíněné teoretické pohledy podporovaly nadřazenost árijské rasy. Ty přispěly k ideologii Alfreda Rosenberga, známého jako otce ideologie tzv. Třetí říše. Alfred Rosenberg přinesl do nacistického hnutí silné prvky rasové teorie a antisemitismu. Jednalo se o program rasové čistoty a diskriminaci Židů. Tím poskytl ideologický obsah nacismu, který Adolf Hitler dále formoval, až mu dal konečný tvar, jež je znám dodnes.<sup>31</sup>

Vedle výše zmiňovaných myšlenek, rasismu a antisemitismu, čerpali nacisté z tzv. sociálního darwinismu, který problematicky a schematicky převádí poznatky darwinismu na

---

<sup>26</sup> Kryl, Miroslav. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. s. 30–32.

<sup>27</sup> Cichá, Martina, 2011. *O lidských „rasách“ a rasismu z pohledu antropologa*. In Kryl, Miroslav. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. s. 22.

<sup>28</sup> Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. s. 201–202.

<sup>29</sup> Kryl, Miroslav. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. s. 22–24.

<sup>30</sup> Tamtéž. s. 69.

<sup>31</sup> Gregor, A. James. *Totalitarismus a politické náboženství: intelektuální historie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. s. 257.



lidské vztahy, společnost apod. Zastánci sociálního darwinismu hlásali právo silnějšího a myšlenku neustálého soupeření mezi vyššími a nižšími rasami o přežití, přístup ke zdrojům a prostor.<sup>32</sup>

Nacistická ideologie označila Židy za hlavního nepřítele, který bránil k dosažení rasové čistoty. Adolf Hitler popisoval Židy jako méněcenný národ, neschopný vlastního tvořivého úsilí, který pouze parazitoval na árijských národech. Tento nacistický pohled vedl ke snahám o eliminaci židovské populace.<sup>33</sup>

## 2. 4 Koncentrační tábory

Koncentrační tábor lze definovat jako zařízení sloužící k internaci civilních osob, které jsou zadržovány bez obvinění či soudu na základě politických, etnických nebo jiných diskriminačních kritérií. Koncept internačních táborů se rozšířil s cílem separovat válečné zajatce, například během búrských válek, kterým se bude práce věnovat níže. Nacistické Německo využilo koncentrační tábory pro politické vězně a následně pro systematickou genocidu a holokaust.<sup>34</sup>

Po jmenování Adolfa Hitlera říšským kancléřem v roce 1933 byly zřízeny první koncentrační tábory, kam byli posíláni odpůrci nacistického režimu. Mezi prvními byli političtí oponenti, jako komunisté, sociální demokraté a další političtí disidenti. Tito vězni byli transportováni do jednoho z prvních koncentračních táborů, Dachau, nedaleko Mnichova. Zde byli odpůrci nacistického režimu a později i etnické skupiny, jako Židé a Romové, využíváni k nuceným pracím a podrobování fyzickému a psychickému mučení. Dalšími významnými tábory byly Sachsenhausen poblíž Berlína a Buchenwald nedaleko Weimaru.<sup>35</sup>

Koncentrační tábory se staly nástrojem státního teroru, který umožnil nacistickému režimu posílit jeho politickou moc. Tyto tábory sloužily také jako prostředky pro rasovou a sociální čistku, kde byli systematicky likvidováni jedinci považovaní nacisty za rasově nežádoucí nebo biologicky méněcenné. Tento proces vyvrcholil během druhé světové války, kdy se koncentrační tábory staly klíčovou součástí nacistické politiky genocidy, vedoucí ke vzniku vyhlazovacích táborů, jako byl Osvětim.<sup>36</sup>

---

<sup>32</sup> Emmert, František. *Holocaust*. Praha: Mladá fronta, 2018. s. 23.

<sup>33</sup> Jäckel, Eberhard. *Hitlerův světový názor: projekt jedné vlády*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Paseka, 1999. s. 48.

<sup>34</sup> Finn, Clodagh. *Čas riskovat všechno*. V Brně: Jota, 2021. s. 252–253.

<sup>35</sup> Rees, Laurence. *Osvětim: nacisté a "konečné řešení"*. Vydání páté. Praha: Euromedia Group, 2022. Universum (Euromedia Group). s. 23.

<sup>36</sup> Pavelčíková, Nina. *Totalitární režimy 20. století v Evropě*. Vyd. 3. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 24–25.

Pojem genocida je definován jako soustavné úsilí o úplné vyhubení určité sociální, kulturní či národnostní skupiny, což představuje jedno z nejzávažnějších porušení lidských práv. Genocida je často spojována s holokaustem, který byl tragickým výsledkem nacistické ideologie Adolfa Hitlera. Holokaust odkazuje na systematické pronásledování a vyhlazování šesti milionů Židů nacistickým Německem v letech 1941-1945. Tento čin byl poháněn extrémním antisemitismem a rasovou ideologií, která usilovala o vytvoření čisté árijské rasy a považovala Židy za hlavní překážku tohoto cíle.<sup>37</sup>

Po zřízení prvních koncentračních táborů se jejich síť rozšířila a začaly se využívat jako vyhlazovací tábory. Tyto tábory byly speciálně navrženy k systematickému vraždění milionů lidí, převážně Židů, Romů, Poláků a dalších skupin. Jedním z nejznámějších táborů byla Osvětim, jejíž počátky sahají do roku 1940. Osvětim nebyla výhradně zaměřena k vyhlazování lidí, ale tato forma převládala a stále se měnila, často v důsledku neustálých proměn ve válce. Jednalo se o kombinaci koncentračního a vyhlazovacího tábora. Osvětim se postupně rozrostla do komplexu několika táborů, včetně Březinky (Birkenau), kde bylo zabito až 1,1 milionu lidí. V Osvětimi se nacházela čtyři velká krematoria s plynovými komorami určenými k efektivnímu vyhlazování. Po příjezdu byli lidé selektováni lékařem Josefem Mengelem, který rozhodoval o jejich okamžité smrti nebo nucené práci.<sup>38</sup>

Vězni trpěli krutými podmínkami, nedostatkem jídla, špatnou hygienou a vysokou úmrtností v důsledku nemocí, hladu a násilí ze strany dozorců SS. Lékařská péče byla nedostatečná, přičemž jediným místem s lepší péčí byla lékařská budova Mengeleho, kde však probíhaly nelidské experimenty.<sup>39</sup>

Od roku 1942 přijížděly transporty Židů z celé Evropy, včetně Slovenska, Francie, Belgie a Nizozemska. Výstavba dalších táborů jako Belžec, Sobibór a Treblinka byla zaměřena na masové vyhlazování lidí. V těchto táborech byly kruté podmínky, kde byli vězni ihned po příjezdu posíláni do plynových komor nebo vyražďováni střelbou či oběšením.<sup>40</sup> Koncentrační tábory se staly symbolem hrůzy a utrpení, představující jedno z nejtemnějších období lidských dějin. Byly nástrojem genocidy, jejímž cílem bylo zcela vyhladit určité skupiny obyvatelstva na základě rasové nebo politické nenávisti.<sup>41</sup>

---

<sup>37</sup> Emmert, František. *Holocaust*. s. 9.

<sup>38</sup> Rees, Laurence. *Osvětim: nacisté a "konečné řešení"*. s. 71–78.

<sup>39</sup> Tamtéž. s. 78–114.

<sup>40</sup> Tamtéž. s. 157–158.

<sup>41</sup> Marwell, David G. *Mengele: odhalení "Anděla smrti"*. V Praze: XYZ, 2022. s. 86–102.

### 3 Kolonialismus jako historický fenomén

Součástí analýzy této diplomové práce je zkoumání konceptů kolonizace a kolonialismus. Ačkoliv kolonizace předcházela kolonialismu, jedná se o pojmy, které jsou často užívány synonymicky, a to i v případě různých nuancí. Dalšími úzce souvisejícími termíny jsou imperialismus a impérium.

Pojmy kolonizace a kolonialismus označují vzájemně provázané historické jevy, které se týkají expanze evropských mocností do jiných částí světa. Hlavními motivy kolonizace jsou akvizice zemědělské půdy, získání přístupu k přírodním zdrojům, zajištění strategických pozic nebo expanze obchodu. V důsledku těchto aktivit dochází k vytváření kolonií, které mohou zahrnovat etapu, kdy dochází k politické, ekonomické a kulturní dominanci nad nově osídlenými oblastmi.<sup>42</sup>

Kolonialismus představuje složitý a multidimenzionální jev, který ovlivnil sociální struktury, kultury a vztahy mezi skupinami lidí na globální úrovni. Tato forma expanze a ovládnutí území i lidí měla značný dopad na sociální dynamiku, nerovnosti i vzorce vzájemného působení mezi kolonizátory a kolonizovanými. Zároveň se jedná o širší a komplexnější pojem, který zahrnuje nejen proces kolonizace, ale také udržování a využívání kolonií pro ekonomický zisk a politickou moc. Kolonialismus zahrnuje aspekty jako dominanci nad kolonizovaným územím, využívání jeho zdrojů, a často i potlačování a ovládnutí původního obyvatelstva prostřednictvím politických, ekonomických, sociálních a kulturních mechanismů. Kolonialismus je spojen s ideologií nadřazenosti, ekonomickou exploatací a kulturní asimilací nebo potlačováním.<sup>43</sup>

Z teoretické perspektivy, s ohledem na období evropského kolonialismu v 16. století, lze kolonialismus klasifikovat do několika kategorií. Prvním typem se rozumí osidlovací kolonialismus, charakterizovaný migrací lidí z mateřské země do nově kolonizovaných oblastí. Mezi hlavní koloniální mocnosti patřily Španělsko, Portugalsko, Anglie, Francie a do určité míry Nizozemsko, a později v 19. století se k nim přidaly země jako Belgie, Itálie a nově vzniklá Německá říše. Druhým typem byl vykořisťující kolonialismus, který se soustředil na vojenskou a politickou dominanci nad kolonizovanými oblastmi, což

---

<sup>42</sup> Osterhammel, Jürgen a Jansen, Jan. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. Vyd. 8. C.H.Beck, 2017. s. 6–10.

<sup>43</sup> Young, Robert J. C. *Postcolonialism: An Historical Introduction*. John Wiley&Sons, 2001. s. 18–19.

umožňovalo ovládat jejich ekonomiku a mezinárodní obchod. Třetím typem se rozumí hybridní kolonialismus, který se snaží kombinovat prvky obou výše zmíněných typů.<sup>44</sup>

Kolonialismus je pojmem označující pozdější fázi tzv. imperialismu. Imperialismus je politika rozšiřování vlivu moci země prostřednictvím diplomatické nebo vojenské síly. Na rozdíl od kolonialismu, který se zaměřuje přímo na ovládnutí území, imperialismus může být prováděn i prostřednictvím nepřímého vlivu, jakým může být politická manipulace nebo ekonomická závislost. Cílem imperialismu je dosáhnout kompletního ovládnutí cílových oblastí. Tento koncept zahrnuje jak praktické postupy, tak ideologický rámec založený na asymetrii vztahů mezi různými národy a územími, zvyrazňující převahu a dominanci. To je důvod, proč imperialismus úzce souvisí s kolonialismem.<sup>45</sup>

Imperialismus vznikl, když se kapitalisté začali vzpírat omezením státní moci, která brzdila jejich ekonomickou expanzi. Z ekonomických důvodů se buržoazie obrátila k politice, a aby udržela kapitalistický systém, jehož základem je neustálý ekonomický růst, musela tento princip prosadit ve své domácí vládě a stanovit expanzi jako hlavní cíl zahraniční politiky.<sup>46</sup> Jedním z důsledků kolonialismu byl vznik nových impérií, která byla podpírána vojensko-průmyslovým komplexem a vedla ke zvýšení militarizace států. Tato impéria byla rozčleněna na dominantní jádro a závislé okrajové oblasti, a to často prostřednictvím konfliktů a válek, jež vyústily v masové vraždění a genocidu.<sup>47</sup>

Imperialismus je vnímán jako součást politické strategie mnohých evropských národů v období mezi lety 1880 a 1918. Národní touha po globálním uznání přiměla velmoci k rivalitě o jejich pozice ve světovém uspořádání států. V důsledku toho došlo k rozdělení nekolonizovaných oblastí Afriky a Asie mezi koloniální říše.<sup>48</sup>

### 3. 1 Kolonizování Jižní Afriky

Jižní Afriku od 16. století kolonizovaly různé národy s cílem získat exotické plodiny a diamanty. Nejintenzivnější boje o části Afriky probíhaly od 80. let 19. století.

Podle historika Karla Laciny byl vývoj Jižní Afriky ovlivněn příchodem různých etnických skupin a kolonizací evropskými mocnostmi již v době, kdy tento světadíl

---

<sup>44</sup>Segu. *Selbstgesteuertentwickelndergeschichtsunterricht: LernplattformfüroffenenGeschichtsunterricht* [online]. Historie CC BY SA 4.0 segu, 2023 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://segu-geschichte.de/imperialismus-kolonialismus-rassismus/>; Osterhammel, Jürgen a Jansen, Jan. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. s. 6–10.

<sup>45</sup>*BundeszentralefürpolitischeBildung: kurz&knapp* [online]. Bonn, 2023 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/das-junge-politik-lexikon/320510/imperialismus/>.

<sup>46</sup>Arendt, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. s. 204–205.

<sup>47</sup>Heizmann, Markus. *Zur Anatomie des Imperialismus*. Theorie u. Praxis, 2019. s. 21.

<sup>48</sup>Schmidt, Gustav. *Der europäische Imperialismus*. München: Oldernbourg, 1989. s. 120.

prosperoval. Ovlivnění této pevniny se odehrávalo v období 15. a 16. století, což odpovídá období počátku zámořských expedic. Již v 15. století se rozvíjely obchodní vztahy, které vyžadovaly rostoucí množství platebních prostředků, jako byly zlato a stříbro, na které byla Evropa poměrně chudá. Tato potřeba vedla k evropské expanzi do zámoří, včetně Afriky. Průkopníky této expanze byly zejména Portugalsko a Španělsko. V éře kolonialismu tyto a další evropské země začaly s obchodováním otroků, kteří byli nuceni pracovat na plantážích.<sup>49</sup>

Otroctví je sociálně-ekonomický systém, ve kterém jsou někteří jedinci považováni za majetek nebo vlastnictví jiných osob. Tento stav otroka znamená úplnou absenci svobody, kde je jedinec nucen pracovat pro svého pána bez práva na odmítnutí nebo vlastní autonomii. Otroci jsou často kupováni, prodáváni a odevzdáváni jako jakýkoliv jiný druh majetku. Systém otroctví byl praktikován v mnoha kulturách a civilizacích po celém světě v různých historických obdobích, často spojen s kolonialismem, imperiální expanzí a obchodem. Otroctví může zahrnovat různé formy práce a služeb, charakteristické nucenou prací v domácnostech, v zemědělství i v těžkém průmyslu.<sup>50</sup>

Zmíněný komplexní vztah se projevil konkrétně mimo jiné v Jižní Africe, odkud byli Afričané násilně odváděni do amerických kolonií, kde byli nuceni pracovat na produkci zboží pro evropský trh. Tento proces přispěl k přesunu bohatství směrem k evropským expanzivním mocnostem, které závisely na práci afrických otroků, kteří se stali klíčovou součástí ekonomického systému. V důsledku toho se prohloubila sociální a ekonomická nerovnost mezi kolonizátory a otroky, kteří byli považováni za majetek bez možnosti získat svobodu.<sup>51</sup>

Již od 15. století se Evropané vydávali na cesty za objevováním pro ně neznámých moří a kontinentů. Cestovali nejen za účelem poznání a obchodu, ale také s cílem ovládnout původní obyvatelé těchto objevených území. Prvními osadníky byli průzkumníci, za nimiž následovali další Evropané. Příkladem je dnešní Jihoafrická republika, která byla od poloviny 17. století kolonizována především Holanďany a později i Brity.<sup>52</sup>

Británie se postupně stala jedním z největších impérií 19. století. Díky úspěchům v rozšiřování impéria a námořní nadvládě se rozrostla životní úroveň i na britských ostrovech. Jedním z klíčových faktorů, které umožnily Británii dosáhnout této pozice, byly búrské války (1880–1881, 1899–1902), během nichž britští kolonizátoři usilovali o dominanci nad

---

<sup>49</sup> Lacina, Karel. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Svoboda, 1987. s. 40–47.

<sup>50</sup> Horský, Jan, NEŠPOR, Zdeněk (ed.). *Sociologická encyklopedie*. Online. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Otroctv%C3%AD>. [cit. 2023-11-27].

<sup>51</sup> Lacina, Karel. *Nejnovější dějiny Afriky*. s. 45–47.

<sup>52</sup> Hulec, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky. Dějiny států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 68–71.

búrskými a africkými státy. Zvláštní pozornost v tomto kontextu získaly objevy bohatých ložisek zlata a diamantů v Transvaalu a Kimberley.<sup>53</sup>

Konflikty mezi Búry a britským impériem vedly k zřízení internačních táborů pro ženy a děti z búrských komunit, což mělo usnadnit Britům kolonizaci Afriky. Tato praxe později inspirovala Nacistické Německo a Adolfa Hitlera při budování koncentračních táborů určených k likvidaci lidí, kteří neodpovídali nacistické ideologii.<sup>54</sup>

### 3. 2 Internační tábory

Termín internace označuje nucený pobyt na určeném nebo vykázaném místě. Jedná se o hromadné držení vězňů, často bez možnosti spravedlivého soudního řízení. Typickým příkladem takového držení jsou koncentrační tábory, které se nachází v kapitole 2. 4.<sup>55</sup> Tato zařízení začala vznikat zejména během druhé búrské války (1899–1902), kdy docházelo k ničení domovů, farem a vesnic Búrů, což vedlo k potřebě zajistit základní životní potřeby a ochranu pro lidi bez domova a zdrojů obživy. V této souvislosti byly založeny uprchlické tábory v koloniích Oranžské řeky a Transvaalu, kam byli umisťováni civilní Búrové. Všechny tyto tábory, včetně internovaných žen, dětí a mužů, byly pod kontrolou Velké Británie. Během těchto konfliktů bylo v Jižní Africe zřízeno celkem 46 takovýchto táborů.<sup>56</sup>

Internační tábory byly zřizovány jako reakce na taktiku tzv. spálené země, která zanechala mnoho civilistů bez domova a zdrojů. Byly rozptýleny po celé Jihoafrické republice a dalších britských koloniích. Mezitím britský maršál a politik Horatio Kitchener zavedl opatření, která zahrnovala násilné přesuny búrských rodin do táborů. Ženy a děti búrských bojovníků byly proti své vůli deportovány do táborů, které byly, podle Kitchera, děleny do několika kategorií. První kategorie zahrnovala rodiny chráněných měšťanů a dalších nebojujících. Druhá kategorie zahrnovala rodiny těch, kteří bojovali proti Britům. Podle tohoto členění se lišily i podmínky ubytování a rozdělování potravin, přičemž rodiny z první skupiny byly upřednostňovány. Cílem těchto opatření bylo oslabit odpor búrských bojovníků a zajistit kontrolu nad obyvatelstvem.<sup>57</sup>

---

<sup>53</sup> Lacina, Karel. *Nejnovější dějiny Afriky*. s. 70.

<sup>54</sup> Brivati, Brian. *The End of Decline: Blair and Brown in Power*. Great Britain: Politico's, 2007. s. 73.

<sup>55</sup> Pitzer, Andrea. *Jedna dlouhá noc: obecné dějiny koncentračních táborů*. s. 23–24.

<sup>56</sup> Nerad, Filip. *Búrská válka. Orbis bellorum*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2004. s. 173.

<sup>57</sup> Mendes, Claudia. *The Concentration Camps of the Anglo-Boer War*. *WarHistory Online* [online]. Virginia, 2012, 25. 04. 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.warhistoryonline.com/history/concentration-camps-anglo-boer.html?chrome=1>.

Podmínky v koncentračních táborech se dostaly do Evropy díky zprávě britské aktivistky Emily Hobhouse, která navštívila několik těchto zařízení. Zkušenosti této ženy sepsala novinářka Andrea Pitzer, od níž tato část práce čerpá.<sup>58</sup>

Emily Hobhouse navštívila například koncentrační tábor v Bloemfonteinu, který byl otevřen v roce 1900. Tábor se nacházel uprostřed stepi, kde se po svahu nízkého pahorku táhly řady vojenských zvonových stanů, které byly vystaveny nárazům větru. V areálu se nacházel stan, který sloužil jako nemocnice a márnice zároveň. Nově příchozí vězni byli nuceni spát v různých povozech nebo v železničních vagoncích, dokud nebyl k dispozici volný stan. Nedostatek vody a strašlivé hygienické podmínky zapříčinily šíření nemocí, jako byly například spalničky, tyfus a zarděnky. V táboře žilo dva tisíce osob a téměř polovinu z nich tvořily děti. V tomto táboře zůstávala mrtvá těla ve stanech tak dlouho, dokud se nezačala rozkládat. Jen mrtvá těla dětí byla odvážena z tábora a pohřbívána v masových hrobech.<sup>59</sup>

Tábor v Norvals Pontu nebyl značně odlišný od tábora v Bloemfonteinu. Zdejší podmínky byly obecně tvrdé, s nedostatečnými zásobami jídla, zdravotní péčí a špatnými hygienickými podmínkami, což vedlo k vysoké úmrtnosti, zejména mezi dětmi. Byť existovaly určité snahy o zlepšení podmínek života v táboře, zejména poté, co veřejnost a mezinárodní tlak upozornily na špatné zacházení, tak výsledky byly omezené a situace zůstávala velmi těžká. Například zdejší velitel se snažil zlepšit podmínky pro obyvatele tábora. Mezi zlepšení patřila například instalace vodovodního potrubí, zajištění lůžek, stolů i nádobí. Dokonce byl postaven i tenisový kurt.<sup>60</sup>

Britové také zřizovali internační tábory pro africké obyvatelstvo. Na konci konfliktu bylo v britských táborech drženo více než 115 700 Afričanů, kteří trpěli v podmínkách bez nemocnic, bez adekvátního oblečení, lůžek a často i bez jistoty dostatečného zásobení potravinami.<sup>61</sup>

Emily Hobhouse poukázala na to, že nesoucí zodpovědnost za věznění a zacházení s civilisty náleží britské vládě. Po skončení druhé búrské války vypukl skandál kvůli vysokému počtu zemřelých žen a dětí v těchto koncentračních táborech. Britové tuto situaci vysvětlovali tak, že nešlo o žádný vražedný plán, ale o nelidské zacházení, se kterým se sami potýkali na bojišti.<sup>62</sup>

---

<sup>58</sup> Pitzer, Andrea. *Jedna dlouhá noc: obecné dějiny koncentračních táborů*. Brno: Host, 2019.

<sup>59</sup> Tamtéž. s. 77–85.

<sup>60</sup> Tamtéž. s. 79.

<sup>61</sup> Tamtéž. s. 83.

<sup>62</sup> Wasson, EllisArcher. *Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada, 2010. s. 220.

Internační tábory byly předchůdci koncentračních táborů zřízených pod německou nadvládou. Tyto dva typy táborů se lišily například tím, že britské impérium označovalo búrské rodiny ve své péči za uprchlíky, zatímco Německo považovalo všechny členy kmenů z oblasti dnešní Namibie za válečné zajatce bez ohledu na jejich věk nebo pohlaví. Bližší specifikace ke kmenům části Afriky jsou zmíněny v následující kapitole Shark Island.<sup>63</sup>

### 3. 3 Shark Island

Shark Island, známý též jako Žraločí ostrov nebo Ostrov smrti, představuje temnou kapitolu německé koloniální historie. Jednalo se o jeden z nejznámějších táborů, který byl z důvodu internování kmenů Herero a Nama oplocen ostnatým drátem a pod dozorem stráží. V roce 1871, krátce po vzniku Německé říše, se Německo zapojilo do kolonizace Afriky, konkrétně od roku 1884 v oblasti jihozápadního pobřeží poblíž přístavu Lüderitzbucht, v dnešní Namibii. V letech 1890 až 1918 usilovala Německá říše o získání statutu světové velmoci prostřednictvím kolonizace zámořských území, čímž se zařadila do éry imperialismu. Tento proces byl charakterizován snahou států rozšířit svou moc za hranice svých teritorií, přičemž slabší země byly podřízeny silnějším státům politicky, ekonomicky i kulturně.<sup>64</sup>

Německá expanze se zaměřila na kontinenty, které byly v centru pozornosti ostatních velmocí. V Africe Německo ovládlo Ugandu, Tanganiku, Togo, Kamerun, Namibii, Novou Guineu a přilehlá souostroví. Německá jihozápadní Afrika (dnešní Namibie) byla pod německou nadvládou od roku 1884 až do přelomu let 1918 a 1919. Obyvatelé tohoto území, Hererové a Namaové, byli postupně vystaveni nelidskému zacházení německých kolonizátorů.<sup>65</sup>

V rané fázi kolonizace byly dopady německé nadvlády minimální, ale situace se postupně zhoršovala. Na území se začalo stěhovat více Evropanů za účelem obsazování půdy. V roce 1895 začala výstavba železniční tratě z přístavu Swakopmund do Windhuku, dokončené roku 1902. V roce 1897 zasáhla kmen Hererů epidemie moru dobytka, což vedlo k jejich ekonomickým potížím. Aby kmen danou situaci ustál, musel prodávat své pozemky a zdravá stáda, často však byl obchodníky podváděni. V roce 1904 začala výstavba železniční tratě ze Swakopmundu do Otavi, což vedlo k převodu vlastnictví půdy a dobytka z rukou Hererů do rukou Evropanů. Během této doby docházelo k mnoha incidentům způsobeným německými vojáky, kteří často trestali Afričany, napadali ženy a dívky, některé dokonce

---

<sup>63</sup> Pitzer, Andrea. *Jedna dlouhá noc: obecné dějiny koncentračních táborů*. s. 96–97.

<sup>64</sup> Müller, Helmut M.; Völlrath, Hanna a Krieger, Karl-Friedrich. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. *Dějiny států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 196–207.

<sup>65</sup> *StudySmarter: Deutscher Kolonialismus* [online]. München [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/deutsches-kaiserreich/deutscher-kolonialismus/>.



i zabíjeli. Přestože toto chování odporovalo smlouvám o ochraně hererovského lidu, němečtí vojáci byli trestáni mírně.<sup>66</sup>

Tyto události vyvolaly nepokoje a povstání Hererů proti německé nadvládě, dne 12. ledna 1904. Během války byl povolán generál Lothar von Troth, který vydal zprávu hererskému lidu: „Já, velký generál německých jednotek, posílám tento list hererskému lidu. Hererové už nejsou německými poddanými. Vraždili a loupili, uřezávali uši, nosy a další části těl zraněných vojáků, a teď z pouhé zbabělosti již nechtějí bojovat. [...] Hererové musejí opustit zemi. Pokud to obyvatelstvo neudělá samo, přinutím je k tomu. Přinutím je k tomu pomocí kanonu. V hranicích německé říše bude každý Herero, ať již se zbraní v ruce, či bez ní, zastřelen. Nepřijmu už ani ženy a děti. Zaženu je zpět k jejich lidu nebo na ně nechám střílet. Toto je mé poselství hererskému lidu. Velký generál mocného císaře.“<sup>67</sup>

Generál Troth následně směřoval Herery do pouště, kde byli stříleni nebo zemřeli žízni. Přeživší byli poslání do koncentračních táborů. Následovalo povstání kmene Nama na jihu kolonie. Major Estorff slíbil, že pokud se Nama vzdají, mohou se vrátit domů. Tento slib nový generál Troth nedodržel a kmen Nama byl také poslán do koncentračního tábora.<sup>68</sup>

První použití sousloví koncentračního tábora v německy mluvících zemích se objevilo v roce 1905 v jihozápadní Africe, dnešní Namibii. Tábory sloužily k vynucené práci bez ohledu na věk, pohlaví nebo fyzický stav. Generál Troth, podporovaný císařem Vilémem II. a veřejným míněním, nevyjednával s rebely, a tak byli Hererové a Namaové odsouzeni k fyzickému týrání a deportování do koncentračních táborů.<sup>69</sup>

Historik Mahmood Mamdani interpretuje události na Shark Islandu jako příklad rasismu, který vedl k oddělení a vyhlazení skupin lidí. Na ostrově nosili zajatci kovové štítky s čísly, roztrhané oblečení a byli často v přeplněných příbytcích. Děti bývaly odebrány pro německé důstojníky, jimž otročily. Ženy byly znásilňovány a nuceny k prostituci. Muži byli odvezeni na nucené práce na projekty, které byly řízeny armádou. Všichni dělali velmi těžkou práci, byli bičováni, zesláblí a podvyživení. V táboře Shark Island se prováděly experimenty lékaře Eugena Fischera, který tvrdil, že Afričané mají blízko k opicím. Události v jihozápadní

---

<sup>66</sup>Kreienbaum, Jonas. *A Sad Fiasco: Colonial Concentration Camps in Southern Africa, 1900–1908*. Berghahn Books, 2019. s. 40.

<sup>67</sup>Pitzer, Andrea. *Jedna dlouhá noc: obecné dějiny koncentračních táborů*. s. 95.

<sup>68</sup>Zimmerman, Andrew. *Anthropology and antihumanism in Imperial Germany*. Chicago: University of Chicago Press, 2001. s. 244.

<sup>69</sup>Lembke, Katja. *Das erste Konzentrationslager auf der Haifischinsel: Ein Beitrag der Archäologie in der Kolonialismus-Debatte. Politik und Kultur: Zeitung des Deutschen Kulturrates* [online]. Berlin: Deutscher Kulturrat, 2002, 29. 09. 2022 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://politikkultur.de/themen/archaeologie/das-erste-konzentrationslager-auf-der-haifischinsel/>.

Africe jsou považovány za první genocidu dvacátého století, která předznamenala holokaust. Toto chování vůči kmenům Herero a Nama skončilo 31. března 1907.<sup>70</sup>

---

<sup>70</sup> Mamdani, Mahmood. *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda*. Princeton University Press: Princeton, 2002. s. 13.

## 4 Srovnání ideologií: britský a německý kolonialismus vs. nacismus

Následující kapitola porovná ideologie britského a německého kolonialismu s nacismem, se zaměřením na metody kontroly a útlaku a jejich dopad na postižené populace ve vztahu k příslušným typům táborů v rámci každé ideologie.

### 4.1 Britský kolonialismus

Britský kolonialismus byl jedním z nejrozsáhlejších a nejvlivnějších kolonizačních projektů v historii. V období vrcholu Britského impéria, tedy koncem 19. a začátkem 20. století, Británie ovládala rozsáhlá území v Africe, Asii, Americe a Oceánii. Britský kolonialismus byl založen na ekonomických zájmech, touze po národní moci, civilizační a náboženských misích a na přesvědčení o rasové nadřazenosti. Tyto ideologie společně utvářely a ospravedlňovaly britskou expanzi a vládu nad koloniemi.<sup>71</sup>

Ideologie britského kolonialismu byla založena na několika klíčových principech, které byly nejen nástroji politické a ekonomické kontroly, ale také hluboce zakořeněnými kulturními a sociálními normami, které legitimizovaly britskou nadvládu.<sup>72</sup>

Britové věřili, že jejich úkolem je přinést civilizaci, vzdělání a křesťanství do méně rozvinutých částí světa. Tento paternalistický přístup ospravedlňoval jejich nadvládu a využívání místních zdrojů. Civilizační mise byla často prezentována jako morální povinnost a posvátný úkol, který měl vyvést místní obyvatele z jejich původního stavu do osvícené modernity. Britští misionáři, učitelé a administrátoři pracovali na šíření evropských hodnot, jazyků a náboženství, přičemž marginalizovali a potlačovali místní tradice a kultury. Ve skutečnosti však tato mise sloužila k upevnění britské moci a ekonomického zisku, což vedlo k rozsáhlému vykořisťování kolonií.<sup>73</sup>

Britské kolonie byly často využívány jako zdroje surovin a zboží pro britské trhy. Tento ekonomický model vedl k vykořisťování místního obyvatelstva a přírodních zdrojů. V Indii, jedné z nejdůležitějších britských kolonií, Britové těžili suroviny, jako byla bavlna, čaj, drahé kovy, a využívali místní pracovní sílu za nízké mzdy. Zároveň britské výrobky zaplavovaly indický trh, což vedlo k úpadku místního průmyslu a řemesel. Indičtí výrobci

---

<sup>71</sup> Cesar, Jaroslav. *Britská říše v období imperialismu (1870-1945)*. Praha: Academia, 1970. s. 7.

<sup>72</sup> Young, Robert J. C. *Postcolonialism: An Historical Introduction*. s. 30–41.

<sup>73</sup> Ferguson, Niall. *Empire: how Britain made the modern world*. [London]: PenguinBooks, 2004. s. 119.

nebyli schopni konkurovat levným britským výrobkům, což vedlo k ekonomické závislosti Indie na Británii a k prohlubování chudoby mezi místním obyvatelstvem.<sup>74</sup>

Podobné vzorce ekonomického vykořisťování byly přítomny i v afrických koloniích, kde Britové využívali místní pracovní sílu pro těžbu nerostných surovin a zemědělskou výrobu. Plantáže s kaučukem, čajem, kávou a dalšími plodinami byly provozovány za podmínek blízkých otroctví, kde místní obyvatelé pracovali za minimální mzdy v nebezpečných a nehumánních podmínkách.<sup>75</sup>

V Jižní Africe se britský kolonialismus výrazně projevil během búrských válek (1880-1881 a 1899-1902), kdy Britové usilovali o kontrolu nad územím obývaným búrskými farmáři, potomky nizozemských osadníků. Hlavním cílem Britů bylo získání přístupu k bohatým ložiskům zlata a diamantů v Transvaalu a Kimberley. Konflikty mezi Búry a britským impériem vedly k zavedení brutálních válečných taktik, včetně politiky spálené země, kdy britské jednotky ničí búrské farmy a majetky, aby oslabily odpor.<sup>76</sup>

Jedním z nejtemnějších aspektů britského kolonialismu v Jižní Africe bylo zavedení internačních táborů pro búrské civilisty, zejména ženy a děti. Tato praxe byla reakcí na búrský partyzánský odpor a měla za cíl izolovat civilní obyvatelstvo od búrských bojovníků. Podmínky v těchto táborech byly katastrofální. Tábory byly přeplněné, s nedostatečným přístupem k potravinám, lékařské péči a hygienickým zařízením, což vedlo k vysoké úmrtnosti, zejména mezi dětmi.<sup>77</sup>

Například tábor v Bloemfonteinu byl otevřen v roce 1900 a brzy se stal přeplněným a nevyhovujícím místem, kde internovaní trpěli hladem a nemocemi jako spalničky, tyfus a zarděnky. Vysoká úmrtnost byla důsledkem špatných hygienických podmínek a nedostatečné zdravotní péče. Tábor v Norvals Pontu se naopak vyznačoval relativně lepšími podmínkami díky snaze velitele zajistit základní potřeby internovaných, jako byly vodovodní potrubí, lůžka a lékařská péče. Přesto i zde docházelo k úmrtím v důsledku nemocí a podvýživy.<sup>78</sup>

---

<sup>74</sup> Ferro, Marc. *Dějiny kolonizací: od dobývání po nezávislost 13.-20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 164.

<sup>75</sup> Young, Robert J. C. *Postcolonialism: An Historical Introduction*. s. 82–84.

<sup>76</sup> Mendes, Cláudia. *The Concentration Camps of the Anglo-Boer War*. *WarHistory Online* [online]. Virginia, 2012, 25. 04. 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.warhistoryonline.com/history/concentration-camps-anglo-boer.html?chrome=1>.

<sup>77</sup> Pitzer, Andrea. *Jedna dlouhá noc: obecné dějiny koncentračních táborů*. s. 77–85.

<sup>78</sup> Tamtéž. s. 77–85.

Internační tábory v Jižní Africe nejenže způsobily bezprostřední utrpení, ale také dlouhodobě ovlivnily búrskou komunitu. Tato zkušenost měla trvalé dopady na jejich společenskou a psychologickou strukturu a vedla k hluboké nedůvěře vůči britské nadvládě.<sup>79</sup>

## 4. 2 Německý kolonialismus

Německý kolonialismus působil kratší dobu než britský, ale neméně brutální kapitolou evropské koloniální historie. Německá říše se do kolonizačního projektu zapojila později než ostatní evropské mocnosti, ale její metody byly často násilné a represivní. Německé koloniální impérium zahrnovalo území v Africe, Tichomoří a Číně, přičemž největší a nejznámější kolonie byly v dnešní Namibii, Tanzanii a Kamerunu. Ideologie a praktiky německého kolonialismu byly charakterizovány třemi klíčovými aspekty: militarizací a násilím, rasovou nadřazeností a pseudovědou, a ekonomickým vykořisťováním.<sup>80</sup>

Německý kolonialismus byl charakterizován vysokou mírou militarizace a násilí. Kolonizace Afriky, zejména v dnešní Namibii, zahrnovala brutální potlačení povstání Hererů a Namaů, což vyústilo v první genocidu 20. století. Počátkem 20. století se Hererové a Namaové vzbouřili proti německé kolonizační správě kvůli vyvlastňování jejich půdy, vykořisťování a násilí, kterému byli vystaveni. V reakci na povstání zahájili Němci rozsáhlou vojenskou operaci s cílem povstání potlačit.<sup>81</sup>

V těchto konfliktech byly používány extrémní formy násilí, včetně masových poprav, nucených pochodů do pouště a koncentračních táborů, jako byl Shark Island. Německé vojenské jednotky systematicky zabíjely tisíce Hererů a Namaů a mnoho dalších nechaly umírat hlady a žízní v poušti. Shark Island se stal synonymem německé brutality, kde byli internovaní vystaveni nelidským podmínkám, nuceni k těžké práci a byli podrobováni lékařským experimentům.<sup>82</sup>

Německý kolonialismus byl silně ovlivněn rasistickými ideologiemi a pseudovědeckými teoriemi, které legitimizovaly násilí a vykořisťování domorodého obyvatelstva. Rasová nadřazenost byla centrální součástí německé koloniální ideologie, která

---

<sup>79</sup> Lacina, Karel. *Nejnovější dějiny Afriky*. s. 84.

<sup>80</sup> *StudySmarter: Deutscher Kolonialismus* [online]. München [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/deutsches-kaiserreich/deutscher-kolonialismus/>.

<sup>81</sup> Kreienbaum, Jonas. *A Sad Fiasco: Colonial Concentration Camps in Southern Africa, 1900–1908*. s. 40.

<sup>82</sup> *StudySmarter: Deutscher Kolonialismus* [online]. München [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/deutsches-kaiserreich/deutscher-kolonialismus/>.

ospravedlňovala brutalitu a útlak domorodých národů jako nezbytné pro civilizační misi Němců.<sup>83</sup>

Jedna z klíčových postav této pseudovědecké legitimace byl lékař Eugen Fischer, který prováděl rasové experimenty na kmenech Herero a Nama. Fischer zkoumal fyzické rozdíly mezi rasami s cílem potvrdit nadřazenost Evropanů, což zahrnovalo měření lebek a další metody antropometrie. Jeho práce v Namibii položila základy pro pozdější nacistické rasové teorie a eugeniku, které vedly k hrůzám druhé světové války.<sup>84</sup>

Stejně jako britský kolonialismus, i německý kolonialismus se zaměřoval na ekonomické vykořisťování. Německé kolonie byly zdrojem surovin a levné pracovní síly, které byly nezbytné pro německý průmysl a ekonomiku. Místní obyvatelstvo bylo nuceno pracovat na plantážích, v dolech a na infrastrukturních projektech za nehumánních podmínek a za minimální mzdy.<sup>85</sup>

V Namibii byla například místní populace využívána pro těžbu diamantů a mědi, zatímco v Tanzanii byly plantáže kávy a bavlny provozovány za podmínek blízkých otroctví. Německé koloniální společnosti a jednotlivci profitovali z práce domorodého obyvatelstva, které bylo vystaveno těžkým pracovním podmínkám, nedostatku zdravotní péče a často i fyzickému násilí. Tento systém ekonomického vykořisťování vedl k devastaci místních ekonomik, sociálních struktur a měl dlouhodobé negativní dopady na kolonizované společnosti.<sup>86</sup>

Německý kolonialismus, ačkoli kratší než kolonialismus jiných evropských mocností, zanechal hluboké a trvalé následky na afrických společnostech. Brutalita německé koloniální politiky v Namibii, založená na militarizaci, rasové nadřazenosti a ekonomickém vykořisťování, vytvořila vzorce, které měly trvalé dopady na domorodé populace. Německé koloniální experimenty a politika rasového útlaku nejenže způsobily bezprostřední utrpení, ale také položily základy pro pozdější rasistické ideologie, které vyvrcholily v hrůzách nacistického režimu.<sup>87</sup>

---

<sup>83</sup>Leutwein, Theodor. *Elf Jahre Gouverneur in Deutsch-Südwestafrika*. Vyd. 4. Deutschland: NamibiaWissenschaftlicheGesellschaft, 1997. s. 416.

<sup>84</sup>Mamdani, Mahmood. *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda*. s. 12–13.

<sup>85</sup>Conrad, Sebastian. *German Colonialism: A Short History*. Cambridge University Press, 2014. s. 56–65.

<sup>86</sup>Klíma, Jan. *Pod německou vlajkou: příběh jedné koloniální říše*. Praha: Libri, 2005. s. 147.

<sup>87</sup>Kiernan, B. 2007. *Blood and Soil: a World History of Genocide and Extermination from Sparta to Darfur*. New Haven – London: Yale University Press. s. 399.

### 4. 3 Nacismus

Nacismus byl totalitní ideologií, která se vyvinula v Německu pod vedením Adolfa Hitlera a jeho Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP). Tento politický a společenský systém se vyznačoval extrémním nacionalismem, rasovou čistotou, totalitarismem a agresivní expanzí. Nacismus se odlišoval od koloniálních ideologií, ale také z nich částečně vycházel, což se projevilo zejména v přístupu k rasovým otázkám a metodám represí.<sup>88</sup>

Nacismus otevřeně hlásal nadřazenost árijské rasy a snažil se ji uchránit prostřednictvím genocidy. Židé, Romové, Slované a další etnické skupiny byly považovány za méněcenné a jejich eliminace byla považována za klíčovou pro dosažení nacistických cílů. Antisemitismus byl centrálním prvkem nacistické ideologie a vedl k holocaustu, systematickému vyhlazování šesti milionů Židů. Tento genocidní projekt byl realizován prostřednictvím rozsáhlé sítě koncentračních a vyhlazovacích táborů, kde byly oběti podrobeny nelidským podmínkám, nucené práci a masovým vraždám v plynových komorách.<sup>89</sup>

Nacistická rasová politika byla podporována pseudovědeckými teoriemi, které tvrdily, že rasové a genetické charakteristiky určují schopnosti a hodnotu jednotlivců a skupin. Tyto teorie byly široce šířeny prostřednictvím propagandy a vzdělávacího systému, čímž se upevňovala nenávisť vůči jiným rasám a ospravedlňovala jejich eliminace. Nacisté rovněž prováděli eugenické programy, které zahrnovaly nucenou sterilizaci a eutanazii osob považovaných za geneticky méněcenné, včetně lidí s mentálním a fyzickým postižením.<sup>90</sup>

Nacistický režim vytvořil totalitní stát, kde NSDAP měla absolutní kontrolu nad všemi aspekty politického, ekonomického a sociálního života. Centralizace moci umožnila nacistům efektivně prosazovat své ideologické cíle a eliminovat opozici. Veškerá politická opozice byla potlačena, nezávislé instituce byly zlikvidovány a moc byla soustředěna do rukou několika klíčových osobností v čele s Adolfem Hitlerem.<sup>91</sup>

Propaganda hrála klíčovou roli v upevňování moci a vytváření kultu osobnosti kolem Hitlera. Ministerstvo propagandy, vedené Josephem Goebbelsem, kontrolovalo všechny formy médií a komunikace, včetně tisku, rozhlasu, filmu a školních osnov. Propaganda byla

---

<sup>88</sup> Evans, Richard J. *Nástup Třetí říše*. Praha: Beta-Dobrovský, 2006. s. 193.

<sup>89</sup> Jäckel, Eberhard. *Hitlerův světový názor: projekt jedné vlády*. s. 48.

<sup>90</sup> Baumslag, Naomi. *Vražedná medicína: nacističtí lékaři, pokusy na lidech a tyfus*. Praha: Naše vojsko, 2013. s. 138–140.

<sup>91</sup> Verner, Pavel. *Propaganda a manipulace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. s. 38.

používána k šíření nacistické ideologie, mobilizaci podpory pro válečné úsilí a dehumanizaci nepřátel státu. Hitlerův kult osobnosti byl podporován neustálými veřejnými vystoupeními, masovými shromážděními a medializací jeho obrazu jako neomylného vůdce národa.<sup>92</sup>

Nacismus se zaměřoval na expanzi "životního prostoru" (Lebensraum) pro árijskou rasu prostřednictvím vojenské agrese a dobytí východní Evropy. Tato expanzionistická politika byla ospravedlňována potřebou získat nové území pro německou populaci a zdroje pro podporu válečné ekonomiky. Invaze do Polska v roce 1939, která vedla k začátku druhé světové války, byla prvním krokem v tomto plánu expanze. Následovaly další vojenské operace, které měly za cíl podmanit si velké části Evropy a Sovětského svazu.<sup>93</sup>

Ekonomické vykořisťování dobytých území a zotročování jejich obyvatel bylo součástí této expanzionistické politiky. Tisíce lidí bylo deportováno do Německa na nucené práce, kde byli využíváni v průmyslové výrobě, zemědělství a válečném průmyslu. V okupovaných územích byly zaváděny tvrdé represivní opatření, které zahrnovaly masové popravky, deportace a zničení celých komunit. Obyvatelé těchto území byli vystaveni extrémnímu násilí a jejich ekonomické zdroje byly systematicky vykořisťovány pro potřeby nacistického státu.<sup>94</sup>

Nacismus představoval jeden z nejkrutějších a nejdestruktivnějších režimů v moderní historii. Jeho ideologie byla založena na rasové nadřazenosti, totalitní kontrole a agresivní expanzi, které vedly k bezprecedentnímu násilí a genocidě. Nacistický režim nejenže zničil životy milionů lidí, ale také zanechal hluboké jizvy v evropské společnosti, které se projevují dodnes.<sup>95</sup>

#### 4. 4 Shrnutí

Všechny tři ideologie – britský kolonialismus, německý kolonialismus a nacismus – sdílely víru v rasovou nadřazenost, avšak lišily se ve svých přístupech a způsobech, jakými tuto nadřazenost prosazovaly. Britský kolonialismus maskoval své rasové praktiky pod pláštěm civilizační mise. Britští kolonialisté tvrdili, že jejich nadvláda je nezbytná pro přinášení civilizace, vzdělání a křesťanství domorodým národům, které považovali za méněcenné. Tento paternalistický přístup legitimizoval rasovou segregaci a ekonomické vykořisťování pod záminkou "pomoci" méně rozvinutým společnostem.

---

<sup>92</sup> Verner, Pavel. *Propaganda a manipulace*. s. 35–38.

<sup>93</sup> Stephenson, Jill. *Třetí říše v barvě*. Brno: ComputerPress, 2006. s. 51–52.

<sup>94</sup> Gildea, Robert. *Surviving Hitler and Mussolini: Daily Life in Occupied Europe (Occupation in Europe)*. BergPublishers, 2006. s. 17–20.

<sup>95</sup> Leich, Hans. *Der Begriff des Gemeinwohls*. Würzburg: Druckerei u. Verlagwissenschaftliche Werke Konrad Tritsch, 1937. s. 1.



Naopak německý kolonialismus a nacismus otevřeně prosazovaly rasovou čistotu a nadřazenost. Německý kolonialismus byl charakterizován extrémními formami rasového násilí a pseudovědeckými teoriemi, které tvrdily, že biologické rozdíly mezi rasami určují jejich schopnosti a hodnotu. Tento přístup vedl k brutalitě, genocidě a systematickému vykořisťování domorodého obyvatelstva v německých koloniích.

Nacismus pokračoval hlouběji, když vyhlásil nadřazenost árijské rasy jako hlavní ideologický cíl a usiloval o její "čistotu" prostřednictvím genocidy. Židé, Romové, Slované a další etnické skupiny byli považováni za méněcenné a jejich eliminace byla klíčová pro dosažení nacistických cílů. Antisemitismus byl centrálním prvkem nacistické ideologie, vedl k holocaustu a systematickému vyhlazování šesti milionů Židů.

Metody kontroly se mezi těmito třemi ideologiemi výrazně lišily. Britský kolonialismus se často spoléhal na nepřímou nadvládu a spolupráci s místními elitami, což snižovalo náklady na správu a umožňovalo efektivní kontrolu rozsáhlých území. Tento systém využíval tradiční mocenské struktury a zajišťoval loajalitu místních vůdců prostřednictvím odměn a privilegií.

Německý kolonialismus byl naopak více militarizovaný a násilný, s přímou kontrolou a použitím extrémního násilí. Brutální potlačování povstání, genocidy a využívání koncentračních táborů byly běžnými metodami německé koloniální správy. Němečtí kolonialisté se nezdřáhali používat masové popravy a násilné přesídlování, aby si udrželi moc a pořádek ve svých koloniích.

Nacismus vytvořil totalitní stát s absolutní kontrolou jedné strany, Národně socialistická německá dělnická strana (NSDAP), a systematickým ničením opozice. Totalitní charakter nacistického režimu znamenal, že veškeré aspekty života byly podřízeny státní kontrole. Propaganda, vedená Josephem Goebbelsem, hrála klíčovou roli v upevňování moci a vytváření kultu osobnosti kolem Adolfa Hitlera. Nacistický stát se systematicky zbavoval politických protivníků, nezávislých institucí a jakéhokoli odporu vůči režimu.

Ekonomické vykořisťování bylo společným znakem všech tří ideologií, ale nacismus kombinoval ekonomické cíle s rasovou ideologií, což vedlo ke genocidním praktikám. Britský a německý kolonialismus využívaly místní pracovní sílu a suroviny k obohacení mateřských zemí. V Britských koloniích byly suroviny jako bavlna, čaj a drahé kovy těženy a exportovány, přičemž místní pracovníci pracovali za nízké mzdy v nebezpečných podmínkách. Podobně německé kolonie byly zdrojem surovin a levné pracovní síly, které byly využívány k hospodářskému prospěchu Německa.

Nacismus potupoval dále v kombinaci ekonomických a rasových cílů. Okupovaná území byla systematicky vykořisťována pro německé válečné úsilí. Miliony lidí byly deportovány na nucené práce do Německa a dalších okupovaných oblastí. Zároveň nacisté uskutečňovali genocidní politiku, která zahrnovala masové vraždy a vyhlazování celých etnických skupin, aby zajistili "čistotu" árijské rasy a eliminovali jakékoli potenciální hrozby.

Tato analýza ukazuje, že ačkoli existují paralely mezi koloniálními ideologiemi a nacismem, každá z těchto ideologií měla své specifické rysy a metody, které odrážely historické a kulturní kontexty, v nichž se vyvinuly. Britský kolonialismus používal masku civilizační mise k ospravedlnění své nadvlády a ekonomického vykořisťování. Německý kolonialismus kombinoval militarizaci a rasovou nadřazenost s brutálními metodami kontroly. Nacismus pak přinesl extrémní formu rasové ideologie, totalitní kontrolu a genocidní praktiky, které vedly k jedné z největších hrůz moderní historie.

Porozumění těmto ideologiím a jejich rozdílům je klíčové pro pochopení historických událostí a jejich dlouhodobých dopadů. Je nezbytné analyzovat tyto historické kontexty, abychom mohli lépe čelit současným výzvám a zabránit opakování těchto tragédií v budoucnosti.

## 5 Postkolonialismus

Postkolonialismus jako teoretický přístup nabízí hluboké porozumění způsobům, jakými kolonialismus formoval a stále ovlivňuje současný svět. Tento přístup je klíčový pro pochopení historických a současných nerovností a pro hledání cest k sociální spravedlnosti a rovnosti. Analyzuje nejen minulost, ale i současné geopolitické a socioekonomické struktury, které jsou důsledkem koloniálního dědictví.<sup>96</sup>

Postkoloniální studie poskytují rámec pro kritickou reflexi a aktivní transformaci společností směrem k větší spravedlnosti a rovnosti. Zabývá se důsledky kolonialismu a dekolonizace v kulturním, politickém, ekonomickém a sociálním kontextu. Tento interdisciplinární obor zkoumá vliv kolonialismu na současné i bývalé kolonie a zaměřuje se na analýzu a kritiku následků kolonizace, vztahů mezi koloniálními mocnostmi a kolonizovanými národy a na procesy, které vedou k dekolonizaci.<sup>97</sup>

Dekolonizace je proces a filozofie zaměřená na demontáž koloniálního způsobu myšlení a struktur, jejímž cílem je navrácení autonomie a identity bývalých kolonií. Tento přístup vyžaduje kritickou reflexi a revizi historických narativů a struktur, které udržují koloniální moc a hierarchie.<sup>98</sup>

Postkolonialismus vychází z historického kontextu kolonialismu, které začalo v 15. století a dosáhlo svého vrcholu v 19. století. Tou dobou evropské mocnosti, jako například Velká Británie, Francie nebo Španělsko, ovládaly velké části Afriky, Asie a Ameriky. Toto období zahrnovalo násilnou dominanci, vykořisťování místních zdrojů a vnucování západní kultury a hodnot. Kolonizátoři prosazovali svou jazykovou, kulturní a náboženskou hegemonii, což vedlo k potlačení a marginalizaci místních tradic, zvyků a identit. Následky tohoto období jsou patrné dodnes, kdy se bývalé kolonie snaží rekonstruovat svou identitu a ekonomiku v postkoloniálním světě.<sup>99</sup>

Postkolonialismus rovněž poskytuje cenné nástroje pro analýzu rasismu a rasových hierarchií. Tento přístup ukazuje, jak rasismus není pouze otázkou individuálních předsudků, ale také systémovým problémem, který je zakořeněný v historických mocenských strukturách a kulturních reprezentacích. Postkolonialistická kritika rasismu zdůrazňuje potřebu

---

<sup>96</sup> Young, Robert J. C. *Postcolonialism: An Historical Introduction*. s. 4–6.

<sup>97</sup> Tamtéž. s. 4–6.

<sup>98</sup> Tamtéž. s. 58.

<sup>99</sup> Tamtéž. s. 4.

dekonstruovat rasové stereotypy a bojovat proti strukturálním nerovnostem, které nadále ovlivňují sociální a ekonomické podmínky v postkoloniálních společnostech.<sup>100</sup>

## 5. 1 Teoretické základy postkolonialismu

Významnými teoretiky postkolonialismu jsou například Edward Said, Frantz Fanon a Homi Bhabha. Jejich práce ovlivnily tento obor a poskytly teoretické základy pro pochopení a analýzu postkoloniálních fenoménů.

### 5. 1. 1 Edward Said

Novinář Edward Said je znám díky své knize *Orientalismus*, kde analyzuje jak západní vědci, spisovatelé a umělci vytvářeli a udržovali obraz Orientu, zahrnujícího Blízký Východ, Asii a severní Afriku, jako exotického, primitivního a nebezpečného místa. Tento obraz byl v kontrastu k západnímu světu, který byl zobrazován jako racionální, civilizovaný a vyspělý. Taková reprezentace sloužila k legitimizaci kolonialistických ambicí a politik, kdy Západ vnímal kolonizaci jako misi civilizačního poslání.<sup>101</sup>

Saidův koncept orientalismu odhaluje, jak mocenské vztahy mezi Západem a Orientem byly udržovány prostřednictvím diskursů a reprezentací, které podporovaly kolonialistické hierarchie a nadvládu. Orientalismus nefungoval pouze jako akademická a umělecká praxe, ale také jako ideologický nástroj, který ospravedlňoval koloniální expanzi a vykořisťování.<sup>102</sup>

### 5. 1. 2 Frantz Fanon

Jednou z dalších klíčových postav postkolonialismu je Frantz Fanon. Fanonovy práce poskytují hluboký vhled do psychologických a kulturních důsledků kolonialismu a rasismu. V díle *Černá kůže, bílé masky* Fanon zkoumá, jak kolonialismus a rasismus ovlivňují psychiku jednotlivců a jak se tyto vlivy projevují v kulturním kontextu. Analyzuje, jak koloniální nadvláda vytváří pocit méněcennosti u kolonizovaných národů, což je výsledkem systematického ponižování a dehumanizace. Kolonizátoři prosazují svou kulturu jako normativní a nadřazenou, což vede k marginalizaci domorodých kultur. Kolonizovaní jsou nuceni přijímat kulturní normy a jazyk kolonizátorů, což způsobuje odcizení od jejich vlastní identity a kulturního dědictví. Fanon také zkoumá, jak se kolonizovaní snaží znovu získat

---

<sup>100</sup> Lánský, Ondřej. 2014. *Postkolonialismus a dekolonizace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy*. Sociální studia - Centrum Globálních Studií. Praha: Univerzita Karlova. s. 41-60. s. 47.

<sup>101</sup> Said, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. s. 11-15.

<sup>102</sup> Lánský, Ondřej. 2014. *Postkolonialismus a dekolonizace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy*. Sociální studia - Centrum Globálních Studií. Praha: Univerzita Karlova. s. 41-60. s. 48-49.

svou identitu a autonomii prostřednictvím kulturního odporu, zahrnujícího odmítnutí koloniálních hodnot a snahu o obnovu a revitalizaci domorodých kultur.<sup>103</sup>

### 5. 1. 3 Homi Bhabha

Homi Bhabha je jedním z nejvýznamnějších teoretiků v oblasti postkoloniálních studií. Jeho kniha *Mista kultury*, představuje zásadní příspěvek k pochopení dynamiky moci, identity a kultury v koloniálních a postkoloniálních kontextech. Bhabha se ve svých analýzách zaměřuje na každodenní život, protože právě zde se rodí mocenské vztahy mezi subjekty ovlivněnými kulturou. Identita je formována nejen třídou, rasou a genderem, ale také tím, co Bhabha označuje jako tzv. přesah. Ten chápe jako osobní rozměr identity, který umožňuje otevřít dveře k jiným sférám, a které nejsou snadno detekovatelné prostřednictvím tradičních kategorií kultury a společnosti.<sup>104</sup>

## 5. 2 Postkolonialismus a Jižní Afrika

Jižní Afrika prošla dlouhým a složitým obdobím koloniální nadvlády, které zásadně formovalo její historii a současnost. Kolonizace regionu započala v roce 1652, kdy Nizozemci založili osadu v Kapském Městě. Tato osada původně sloužila jako zásobovací stanice pro lodě Nizozemské východoindické společnosti plující mezi Evropou a Asií. Nizozemská nadvláda trvala až do roku 1806, kdy Britové převzali kontrolu nad regionem v důsledku Napoleonských válek.<sup>105</sup>

Britská nadvláda, která začala na počátku 19. století, přinesla další hluboké změny do struktury a řízení Jižní Afriky. Britové zavedli anglický právní systém, administrativní struktury a podporovali přistěhovalectví z Británie, což vedlo k dalšímu rozvoji infrastruktury a ekonomiky, ale také k napětí mezi různými etnickými skupinami.<sup>106</sup>

Kolonizace Jižní Afriky vedla k zásadním demografickým změnám. Nizozemští kolonisté, známí jako Búrové nebo Afrikánci, vytvořili vlastní identitu a kulturu, která byla směsí nizozemských, francouzských a německých vlivů. Britská kolonizace dále přinesla různé evropské skupiny, což vedlo k ještě větší etnické různorodosti.<sup>107</sup>

---

<sup>103</sup> Fanon, Frantz. *Černá kůže, bílé masky: postkoloniální myšlení I. Navigace*. Praha: Tranzit, 2011. s. 6–8.

<sup>104</sup> Lánský, Ondřej. 2014. *Postkolonialismus a dekolonizace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy*. Sociální studia - Centrum Globálních Studií. Praha: Univerzita Karlova. s. 41-60. s. 50–51.

<sup>105</sup> Jenšík, Miloslav. *Commandos útočí: nájezd na Saint-Nazaire*. Praha: Pražská vydavatelská společnost, c2012. s. 45.

<sup>106</sup> Cesar, Jaroslav. *Britská říše v období imperialismu (1870-1945)*. s. 7.

<sup>107</sup> Mills, Wallace G. "The Roots of African Nationalism in the Cape Colony: Temperance, 1866-1898." *The International Journal of African Historical Studies*, vol. 13, no. 2, 1980, pp. 197–213. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/218873>. Accessed 23 June 2024. s. 45–58.

Kolonizátoři také importovali otroky z dalších částí Afriky, Madagaskaru a jihovýchodní Asie, což vedlo ke vzniku multietnické společnosti. Po zrušení otroctví v britském impériu v roce 1833 se mnoho bývalých otroků usadilo v regionu a přispělo k jeho kulturní a etnické rozmanitosti.<sup>108</sup>

Koloniální vláda zásadně ovlivnila ekonomickou strukturu Jižní Afriky. Ekonomika byla z velké části zaměřena na těžbu a export surovin, což bylo přizpůsobeno potřebám koloniálních mocností. Nizozemci se zaměřovali na zemědělství a obchod, zatímco Britové se soustředili na těžbu zlata a diamantů, což vedlo k rychlému ekonomickému růstu a urbanizaci, ale také k ekonomické nerovnosti a vykořisťování domorodého obyvatelstva.<sup>109</sup>

Kolonizace také zásadně ovlivnila sociální dynamiku regionu. Nizozemci a Britové vytvořili hierarchické společenské struktury, které upřednostňovaly bílé kolonisty, a marginalizovali domorodé africké populace. Tento systém segregace a diskriminace se stal základem pro pozdější politiku apartheidu, která byla institucionalizována v roce 1948 a trvala až do roku 1994.<sup>110</sup>

### 5. 2. 1 Apartheid

Po druhé světové válce, kdy se celosvětově začalo více hovořit o lidských právech a dekolonizaci, se v Jižní Africe dostala k moci Národní strana, která v roce 1948 zavedla politiku apartheidu. Apartheid legalizoval rasovou segregaci a diskriminaci, čímž formálně upevnil sociální a ekonomické nerovnosti vytvořené během koloniálního období. Jihoafričané byli vyloučeni z politické moci, kvalitního vzdělání a ekonomických příležitostí, což mělo dlouhodobé důsledky pro sociální soudržnost a stabilitu regionu.<sup>111</sup>

Apartheid, systém institucionalizované rasové segregace a diskriminace, který byl oficiálně zaveden v Jižní Africe v roce 1948, má své kořeny hluboko v koloniální minulosti země. Koloniální nadvláda nejprve Nizozemců a později Britů vytvořila společenské a ekonomické struktury, které upřednostňovaly bílé kolonisty na úkor domorodých afrických obyvatel a dalších nebílých skupin.<sup>112</sup>

Už během nizozemské a britské nadvlády byly zavedeny zákony a praxe, které marginalizovaly nebílé obyvatele. Například zákony o pozemcích z roku 1913 a 1936

---

<sup>108</sup> Ferro, M. *Dějiny kolonizací: od dobývání po nezávislost 13. – 20. století*. s. 147.

<sup>109</sup> Iliffe, John. *Afrika a Afričané: dějiny kontinentu*. Praha: Vyšehrad, 2001. s. 304–306.

<sup>110</sup> Hulec, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky. Dějiny států*. s. 190–198.

<sup>111</sup> Tamtéž. s. 198–201.

<sup>112</sup> Tamtéž. s. 193–198.

omezovaly vlastnictví půdy pro černé Jihoafričany, což vedlo k masivnímu vysídlení a omezení jejich ekonomických příležitostí.<sup>113</sup>

Apartheidský režim zavedl řadu zákonů, které legalizovaly rasovou segregaci a diskriminaci. Mezi nejdůležitější patřily například Zákon o registraci obyvatelstva z roku 1950. Tento zákon nařizoval povinnou registraci všech obyvatel podle rasové příslušnosti, čímž vytvořil právní základ pro další diskriminační legislativu. Dále Zákon o skupinových oblastech. Tento zákon určoval specifické oblasti, kde mohly jednotlivé rasové skupiny žít a pracovat, což vedlo k nucenému vysídlení milionů lidí. Poté také zákony, které zakazovaly manželství a sexuální vztahy mezi lidmi různých ras, čímž udržovaly rasovou čistotu bílého obyvatelstva.<sup>114</sup>

Apartheid měl devastující dopad na životy černochů, Indů a barevných obyvatel Jižní Afriky. Tyto skupiny byly systematicky vyloučeny z politické moci, což znamenalo, že nemohly ovlivňovat rozhodnutí, která měla zásadní dopad na jejich životy. Byly omezovány ve svých ekonomických příležitostech a přístupu ke kvalitnímu vzdělání a zdravotní péči.<sup>115</sup>

Od samého počátku apartheidu existoval silný odpor ze strany černých Jihoafričanů a jejich spojenců. Africký národní kongres vedený osobnostmi jako Nelson Mandela, organizoval protesty, stávky a kampaně za občanská práva.<sup>116</sup>

Jedním z klíčových momentů odporu byl masakr v Sharpeville v roce 1960, kdy jihoafrická policie zastřelila 69 pokojných demonstrantů, což vyvolalo mezinárodní pobouření a posílilo domácí odpor.<sup>117</sup>

Apartheid byl přímým důsledkem koloniální nadvlády a pokračováním politiky rasové segregace a ekonomického vykořisťování. Tento systém měl hluboké a trvalé dopady na životy milionů černých, indických a barevných Jihoafričanů. Ačkoli byl apartheid formálně zrušen v roce 1994, jeho dědictví v podobě ekonomických nerovností a sociálních rozdílů přetrvává dodnes. Postkoloniální analýza apartheidu je klíčová pro pochopení současných výzev a snah o dosažení spravedlivé a rovné společnosti v Jižní Africe.<sup>118</sup>

---

<sup>113</sup>Southafricanhistory online. *A history of Apartheid in South Africa*. Online. 2006, 2022. Dostupné z: <https://sahistory.org.za/article/history-apartheid-south-africa>. [cit. 2024-06-21].

<sup>114</sup> Tamtéž. Online. 2006, 2022. Dostupné z: <https://sahistory.org.za/article/history-apartheid-south-africa>. [cit. 2024-06-21].

<sup>115</sup> Thomson, Leonard. *A History of South Africa*. Vyd. 3. Yale University Press, 2001. s. 104.

<sup>116</sup> Hulec, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky. Dějiny států*. s. 249.

<sup>117</sup> Tamtéž. s. 212.

<sup>118</sup> Keller, Edmond J. *Political Institutions, Agency, and Contingent Compromise: Understanding Democratic Consolidation and Reversal in Africa*. In PERSONS, Georgia A. (ed.). *Race and ethnicity in comparative perspective*. London: Routledge, 1998. s. 96–115.

### 5. 3 Shrnutí

Postkolonialismus jako teoretický přístup nabízí hluboké porozumění způsobům, jakými kolonialismus formoval a stále ovlivňuje současný svět. Tento přístup je klíčový pro pochopení historických a současných nerovností a pro hledání cest k sociální spravedlnosti a rovnosti. Postkoloniální studie poskytují rámec pro kritickou reflexi a aktivní transformaci společností směrem k větší spravedlnosti a rovnosti. Zabývá se důsledky kolonialismu a dekolonizace v kulturním, politickém, ekonomickém a sociálním kontextu.

Historicky postkolonialismus vychází z kontextu kolonialismu, který začal v 15. století a dosáhl svého vrcholu v 19. století, kdy evropské mocnosti jako Velká Británie, Francie nebo Španělsko ovládaly velké části Afriky, Asie a Ameriky. Kolonizátoři prosazovali svou jazykovou, kulturní a náboženskou hegemonii, což vedlo k potlačení a marginalizaci místních tradic, zvyků a identit. Důsledky tohoto období jsou patrné dodnes, kdy se bývalé kolonie snaží rekonstruovat svou identitu a ekonomiku v postkoloniálním světě.

Mezi klíčové teoretiky postkolonialismu patří Edward Said, Frantz Fanon a Homi Bhabha. Edward Said ve své knize *Orientalismus* analyzuje, jak západní vědci a umělci vytvářeli obraz Orientu jako exotického a nebezpečného místa, čímž legitimizovali kolonialistické ambice. Frantz Fanon ve svém díle *Černá kůže, bílé masky* zkoumá psychologické a kulturní důsledky kolonialismu a rasismu, včetně pocitu méněcennosti u kolonizovaných národů. Homi Bhabha ve své knize *Místa kultury* se zaměřuje na dynamiku moci, identity a kultury v koloniálních a postkoloniálních kontextech, přičemž klade důraz na každodenní život a koncept přesahu identity.

Postkolonialismus se také intenzivně zabývá Jižní Afrikou, která zažila dlouhé a komplikované období koloniální nadvlády, začínající kolonizací v roce 1652 a vrcholící politikou rasové segregace a diskriminace známou jako apartheid, jež trvala od roku 1948 do roku 1994.

Postkolonialismus poskytuje cenné nástroje pro analýzu rasismu a rasových hierarchií. Ukazuje, že rasismus není pouze otázkou individuálních předsudků, ale také systémovým problémem zakořeněným v historických mocenských strukturách a kulturních reprezentacích. Postkolonialistická kritika zdůrazňuje potřebu dekonstruovat rasové stereotypy a bojovat proti strukturálním nerovnostem, které nadále ovlivňují sociální a ekonomické podmínky v postkoloniálních společnostech.



## 6 Kolonialismus jako ideologie

Kolonialismus je chápán jako ideologie, protože představuje komplexní systém myšlenek a přesvědčení, které ospravedlňují a podporují praxi politické a ekonomické nadvlády jedné země nad druhou. Jako ideologie zahrnuje kolonialismus nejen konkrétní politické a ekonomické strategie, ale také hluboce zakořeněné kulturní a rasové představy, které legitimizují nadřazenost kolonizátorů a podřízenost kolonizovaných.<sup>119</sup>

V jádru kolonialistické ideologie stojí několik klíčových konceptů. Prvním z nich je myšlenka rasové nadřazenosti, která často spočívala na pseudovědeckých teoriích o hierarchii ras. Tyto teorie měly za cíl prokázat, že evropské národy jsou kulturně a biologicky nadřazené národům v kolonizovaných oblastech. Tento přístup sloužil k ospravedlnění kolonialismu zvané jako civilizační mise, kde se kolonizátoři cítili povinni přinést svou údajně vyspělejší kulturu a technologie do, pro ně, zaostalých oblastí.<sup>120</sup>

Dalším klíčovým prvkem kolonialistické ideologie je kulturní hegemonie, což znamená snahu o dominanci nejen politickou a ekonomickou, ale také kulturní. Kolonizátoři často vnucovali své vlastní hodnoty, náboženství a jazyk domorodým populacím, čímž marginalizovali a potlačovali místní kultury. Tento proces kulturní asimilace měl za cíl upevnit mocenskou strukturu a zajistit, aby kolonizované národy přijaly svou podřízenou roli jako přirozenou a nevyhnutelnou.<sup>121</sup>

Ekonomické aspekty kolonialistické ideologie zahrnují vykořisťování přírodních zdrojů a pracovní síly kolonizovaných území. Kolonie byly často považovány za zdroje surovin a levné pracovní síly, které měly sloužit ekonomickým zájmům metropole. Tento ekonomický model byl podporován ideologickými tvrzeními o tom, že evropské mocnosti mají právo, a dokonce povinnost využívat bohatství kolonizovaných zemí k vlastnímu prospěchu.<sup>122</sup>

Kolonialistická ideologie byla propagována prostřednictvím různých kanálů, včetně vzdělávacích systémů, literatury a médií. Školství v koloniích bylo často zaměřeno na šíření evropských hodnot a historie, zatímco literatura a média hrály klíčovou roli v budování obrazu kolonizátorů jako benevolentních civilizátorů. Politické a právní struktury byly rovněž navrženy tak, aby podporovaly a legitimizovaly kolonialistickou nadvládu.<sup>123</sup>

---

<sup>119</sup> Loomba, Ania. *Colonialism/Postcolonialism*. Vyd. 3. Routledge, 2015. s. 8–12.

<sup>120</sup> Tamtéž. s. 105–112.

<sup>121</sup> Tamtéž. s. 125–133.

<sup>122</sup> Tamtéž. s. 95–102.

<sup>123</sup> Tamtéž. s. 144–152.

Důsledky kolonialistické ideologie jsou dalekosáhlé a dodnes ovlivňují postkoloniální společnosti. Sociální a kulturní dopady zahrnují ztrátu kulturní identity, asimilaci a vznik hybridních kultur. Ekonomické dopady zahrnují přetrvávající nerovnosti a závislosti mezi bývalými koloniálními mocnostmi a jejich bývalými koloniemi. Politicky se postkoloniální státy často potýkají s problémy národní identity a stability, což je částečně důsledkem dědictví kolonialismu.<sup>124</sup>

Kolonialismus jako ideologie je tedy nejen historickým fenoménem, ale také komplexním systémem myšlenek a praktik, který formoval a nadále formuje světové dějiny. Studium této ideologie je klíčové pro pochopení minulosti a jejího vlivu na současnost, a nabízí cenné poučení pro budoucnost v oblasti globální spravedlnosti a rovnosti.<sup>125</sup>

---

<sup>124</sup> Loomba, Ania. *Colonialism/Postcolonialism*. s. 174–183.

<sup>125</sup> Tamtéž. s. 1–10.

## **7 Jak učit o kolonialismu a nacismu?**

Tato část práce se zaměří na návrhy pro výuku občanské výchovy a dějepisu pro žáky druhého stupně základních škol a studenty středních škol. Nejprve bude téma diplomové práce zasazeno do kontextu rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání a rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia. Poté budou předloženy různé návrhy na výuku témat kolonialismu a nacismu, přičemž budou zohledněny zkušenosti z práce s dětmi na základní škole v Lokti.

### **7.1 Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání**

V rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání se nachází kapitola Člověk a společnost, která zahrnuje předměty jako je Dějepis a Výchova k občanství. Tento vzdělávací obsah také navazuje na oblast Člověk a jeho svět a propojuje se s dalšími vzdělávacími oblastmi, jako je například Zeměpis.<sup>126</sup>

Dějepis poskytuje základní informace o lidské činnosti v minulosti. Jeho hlavním cílem je rozvíjet historické vědomí jednotlivce a zachovávat kontinuitu historické paměti, především prostřednictvím předávání historických zkušeností. Klíčové je pochopení událostí, činů a jevů, které významně ovlivnily vývoj společnosti a formovaly naši současnost. Výchova k občanství se soustředí na rozvoj schopností, které pomáhají žákům se orientovat v sociální rovině a integrovat se do různých společenských vztahů a struktur. Tento předmět napomáhá realistickému sebepoznání, poznávání druhých osob a porozumění vlastní i cizím činům v různých životních situacích.<sup>127</sup>

Téma této diplomové práce se promítá v Dějepisu pod názvy Objevy a dobývání, počátky nové doby, Modernizace společnosti a Moderní doba. Ve Výchově k občanství se téma nachází pod názvem Člověk ve společnosti a Člověk, stát a právo.<sup>128</sup>

### **7.2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia**

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia zahrnuje kapitolu Člověk a společnost, která obsahuje předměty jako Občanský a společenskovední základ, Dějepis a Geografii. Tento vzdělávací okruh staví na společenskovedních znalostech získaných na základní škole, které dále rozvíjí a učí studenty je aplikovat v širším myšlenkovém kontextu. Studenti se učí

---

<sup>126</sup> *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 51. [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: file:///C:/Users/kekro/Downloads/RVP%20ZV%202017-1.pdf.

<sup>127</sup> Tamtéž. s. 51.

<sup>128</sup> Tamtéž. s. 54–61.

kriticky zhodnocovat společenskou realitu, posuzovat různé přístupy k řešení problémů v každodenním životě a aplikovat získané poznatky na současné situace.<sup>129</sup>

Diplomová práce se v předmětu Občanský a společenskovední základ zaměřuje na témata jako Člověk ve společnosti, Občan ve státě a Občan a právo. V Dějepisu jsou v dokumentu uvedena témata jako Středověk, Počátky novověku, Osvícenství, revoluce a myšlenka svobody, modernizace společnosti, Moderní doba I (léta 1914–1945) a Moderní doba II (soudobé dějiny).<sup>130</sup>

Níže navrhnutá výuka napomáhá k rozvíjení klíčových kompetencí (kompetence k učení; k řešení problémů; komunikativní; sociální a personální; občanské; pracovní; digitální) tím, že vede žáky například k chápání současnosti v kontextu minulosti a budoucnosti, k vnímání společenské skutečnosti v minulosti jako souhrnu příkladů modelových společenských situací a vzorů lidského chování a jednání v nejrůznějších situacích; rozvíjení zájmu o současnost a minulost vlastního národa i jiných kulturních společenství, utváření a upevňování vědomí příslušnosti k evropské kultuře; hledání paralel mezi minulými a současnými událostmi a jejich porovnání s obdobnými či odlišnými jevy a procesy v evropském a celosvětovém měřítku; rozvíjení pozitivního hodnotového systému opřené o historickou i současnou zkušenost lidstva; chápání nesprávnosti mechanického přenosu současných etických představ do reality minulosti i do predikce budoucnosti.<sup>131, 132</sup>

### **7. 3 První vyučovací hodina**

Třída: 8. ročník; (9. ročník)

Čas: 45 minut

Pomůcky: kartičky (pojmy s definicemi); pracovní listy (pojmy s definicemi); pracovní list (zápis); sociologické slovníky;

Téma: Seznámení s pojmy kolonizace, kolonialismus, internační tábory, nacismus a koncentrační tábory

---

<sup>129</sup> *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 38. [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: [https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVPG-2007-07\\_final.pdf](https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVPG-2007-07_final.pdf).

<sup>130</sup> Tamtéž. s. 39–46.

<sup>131</sup> *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 51. [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: <file:///C:/Users/kekro/Downloads/RVP%20ZV%202017-1.pdf>.

<sup>132</sup> *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 38. [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: [https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVPG-2007-07\\_final.pdf](https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVPG-2007-07_final.pdf).

### Metody výuky:

- a) Výkladová metoda – základní představení pojmů učitelem.
- b) Diskuse – žáci se zapojí do diskuse na téma historických pojmů a jejich významu.
- c) Skupinová práce – přiřazování pojmů k definicím.
- d) Práce s prameny – analýza definic z přístupných dokumentů.

### Formy výuky:

- a) Frontální výuka – úvodní část hodiny.
- b) Diskuze a interakce – zapojení studentů do diskuze.
- c) Skupinová práce – přiřazování pojmů k definicím.

### Cíle:

- a) kognitivní
  - a. Studenti získají základní povědomí o klíčových pojmech souvisejících s historií kolonialismus a nacismu.
  - b. Studenti pochopí základní rozdíly mezi těmito pojmy a jejich historický kontext.
- b) dovednostní
  - a. Rozvíjení schopnosti definovat a vysvětlovat základní historické pojmy.
  - b. Schopnost identifikovat a popsat souvislosti mezi jednotlivými pojmy.
- c) afektivní
  - a. Rozvoj zájmu o historická témata a jejich význam pro současnost.
  - b. Schopnost identifikovat a popsat souvislosti mezi jednotlivými pojmy.

### **Osnova vyučovací hodiny:**

#### *1. Úvod hodiny – 5 minut*

V této části hodiny vyučující uvede téma, kterému budou věnovat čtyři vyučovací hodiny a některé z cílů.

Pedagog může též zmínit, jakou formu výuky vybral a zdůvodní proč, a nakonec poví, jak bude celá vyučovací hodina probíhat a co bude po žácích vyžadovat, aby se žáci vnitřně připravili na zmíněné postupy a jejich aktivitu.

#### *2. Výklad - 10 minut*

Pedagog začne vysvětlovat pojmy, s nimiž se bude pracovat.

Kolonizace je proces obsazování a osidlování cizích území. (Kolonizace je, když lidé z jedné země přijdou do jiné země, začnou tam žít a ovládat ji). Kolonialismus je politická a ekonomická kontrola jedné země nad jinou zemí nebo oblastí. (Kolonialismus je, když jedna země ovládá jinou zemi nebo oblast, řídí tamní vládu a využívají její zdroje a lidi pro svůj prospěch). Internační tábory jsou zařízení určené k nucenému pobytu civilních osob na základě politických, etnických nebo jiných kritérií. Nacismus je totalitní ideologie založená na extrémním socialismu, rasové čistotě a totalitní kontrole. (Nacismus je způsob vlády, který věří, v nadřazenost jedné rasy vůči ostatním a snaží se mít úplnou kontrolu nad vším, co se děje ve státě). Koncentrační tábory jsou zařízení sloužící k internaci a často i likvidaci vězňů bez soudního řízení, používané zejména nacistickým Německem.

### 3. Diskuse – 10 minut

Na základě poskytnutých definicí začne učitel klást otázky typu: *Proč myslíte, že státy chtěly kolonizovat jiné země a co tím mohly získat? Jaké země, podle vás, obsazovaly jiná území? Jaký je rozdíl mezi internačními a koncentračními tábory?*

Dále může učitel klást otázky jako například: *Jaký význam mají tyto pojmy pro pochopení historie? Jaký dopad měly internační a koncentrační tábory na obyvatele zasažených zemí?*

### 4. Práce ve skupinách – instrukce a rozdělení do skupin – 2 minuty

Nyní žáci budou rozděleni do skupin po 4 až 5 žácích, ve kterých budou přiřazovat pojmy k definicím toho, co již slyšeli. Mezi dříve zmíněnými termíny budou další, které žáci též zkusí přiřadit za pomoci sociologického slovníku nebo učebnic.<sup>133</sup>

Zde je na uvážení pedagoga, jak žáky zná a jak je rozdělí. Pokud učitel ví, že se žáci dokážou rozdělit samostatně, může to tak nechat. Pakliže by to bylo naopak, musí je rozdělit sám pomocí losování jmen, nebo čísel. (Pedagog dá každému dítěti jedno číslo a podle čísel se následně žáci seskupí).

### 5. Samostatná práce skupin – 10 minut

Vyučující každé skupině rozdá kartičky (Příloha 1) s definicemi a pojmy i historickými událostmi, které budou žáci k sobě přiřazovat. K vyhledávání jim poskytne sociologické slovníky, dovolí jim pracovat s učebnicí a nechá žáky pracovat. V tento moment si musí žáci správně rozdělit práci, aby vše stihli do 10 minut.

Asi minutu před vypršením limitu učitel upozorní na ukončování svých prací.

---

<sup>133</sup> Pro vyučování jsou vyžity publikace: *Dějepis: vzdělávací oblast Člověk a společnost*. 3., Nová škola. pro 8. a 9. ročník. V hodinách lze využít dalších zdrojů, které vyučující uzná za vhodné.

## 6. Kontrola – 3 minuty

Ted' pedagog stopne veškerou práci ve skupinách a řekne, že se bude dělat společná kontrola též pomocí kartiček, ale přiřazováním na tabuli, kde už to mezitím učitel připravil. Učitel řekne termín, nebo historickou událost a žáci budou, po vyvolání učitelem, říkat odpovědi, které učitel následně přidá k dané kartičce.

## 7. Závěr – 5 minut

Na závěr vyučovací hodiny učitel shrne hlavní body vyučovací hodiny a následně se zeptá žáků: *Co jste se dnes naučili? Co bylo pro vás zajímavé? Jaké byly stěžejní informace v dnešní vyučovací hodině?*

Během diskuze pedagog rozdá žákům zápis (Příloha 2) z aktuální vyučovací hodiny, ve kterém se budou nacházet termíny a události, které si žáci vlepí do školního sešitu.

### *Komentář k hodině:*

Na základě zkušeností na ZŠ Loket musí být učitel připraven i na děti se specifickými potřebami učení, které neumožňuje dítěti pochopit věci hned. Proto se ve výkladu nachází i případné jiné vysvětlení v závorkách.

V části vyučovací hodiny číslo 5 se může celá aktivita přizpůsobit práci ve dvojicích nebo jako samostatná práce bez kartiček, ale pomocí pracovního listu (Příloha 3), kde budou žáci sami dané termíny a události přiřazovat. Výhodou pracovního listu je, že žákům zůstanou jako zápis z dané vyučovací hodiny nalepený ve školním sešitě.

Kontrola u čísla 6 může být také přizpůsobena dětem tak, aby byly samy aktivní a přiřazovaly kartičky na tabuli.

Celá vyučovací hodina se dá též zpřeházet. *Úvod – Rozdělení do skupin – Skupinová práce – Kontrola – Diskuse – Závěr.* Tím pádem se může vynechat výklad, jelikož se dá spojit s diskuzí.

## 7. 4 Druhá vyučovací hodina

Třída: 9. ročník

Čas: 45 minut

Pomůcky: pracovní listy, plakát, fixy, magnety na tabuli

Téma: Seznámení s britským a německým kolonialismem a praktikami vůči odlišné etnicitě

### Metody výuky:

- a) Frontální výuka – učitel představuje téma a cíl hodiny.
- b) Práce s textem – Žáci čtou a analyzují texty. Rozvíjení čtenářské gramotnosti a kritického myšlení.
- c) Myšlenková mapa – Tvorba myšlenkové mapy. Podpora vizuálního učení a organizace informací.
- d) Otázky a odpovědi – Učitel klade otázky, na které žáci odpovídají. Ověřování porozumění a podpora diskuse.

### Formy výuky:

- a) Samostatná práce – žáci pracují na zadaném úkolu.
- b) Skupinová práce – žáci spolupracují, komunikují a sdílejí znalosti.
- c) Prezentace – žáci sdělují získané informace z pracovních listů.
- d) Diskuze a interakce – zapojení studentů do diskuze.

### Cíle:

- a) kognitivní
  - a. Žáci získávají základní znalosti o britském a německém kolonialismu.
  - b. Žáci porozumí rozdílům v přístupu k různým etnickým skupinám v kolonizovaných oblastech.
- d) dovednostní
  - a. Žáci se učí analyzovat texty a informace.
  - b. Žáci se zlepší své schopnosti prezentovat a argumentovat.
  - c. Žáci se učí pracovat ve skupině.
- e) afektivní
  - a. Žáci si uvědomí historické souvislosti a dopady kolonialismu na lidská práva.
  - b. Žáci budou schopni kriticky posoudit historické události a jejich důsledky.

### **Osnova vyučovací hodiny:**

#### *1. Úvod hodiny – 5 minut*

Na začátku vyučovací hodiny učitel představí žákům dnešní téma, kterým je britský a německý kolonialismus a jejich přístup k různým etnickým skupinám. Také se zmíní o cílech hodiny. Téma zahrnuje také slovní zásobu a informace z předchozí hodiny, takže učitel naváže na již známé učivo. V rámci toho si s žáky zrekapituluje významy jednotlivých termínů.



## *2. Organizace výuky – 2 minuty*

V další části hodiny učitel představí nový úkol, který začne jako individuální práce a poté přejde do skupinové. Každý žák obdrží náhodně jeden ze tří různých textů s pracovním listem. Po přibližně 10 minutách budou studenti požádáni, aby přerušili svou práci a našli ostatní, kteří mají stejný text. Následně budou pokračovat v práci ve skupinách. Na závěr každá skupina představí své informace před celou třídou.

## *3. Samostatná práce – 20 minut*

V tomto okamžiku pedagog rozdá pracovní listy s texty (Příloha 4) žákům, kteří začnou pracovat samostatně. Mezitím učitel připevní na tabuli plakát, který bude rozdělen na tři části podle názvů různých táborů, kterých se texty týkají. Před polovinou času vyhrazeného na práci učitel upozorní žáky, aby se seskupili podle svých textů. Poté žáci vytvoří skupiny podle témat a pokračují ve společné práci. Přibližně minutu před koncem práce učitel upozorní na blížící se konec.

## *4. Prezentace skupin a diskuze – 12 minut*

Každá skupina shrne své informace a mezitím zástupci skupin budou zapisovat klíčová slova do myšlenkové mapy na připravený plakát.

Poté učitel shrne informace v několika větách a začne klást otázky, například: *Jaké rozdíly vidíte v chování kolonizátorů v různých typech táborů? Jak tím byla porušována lidská práva?*

## *5. Závěr – 5 minut*

Na závěr vyučovací hodiny bude shrnuta celá vyučovací hodina, přičemž se zaměří na charakteristické rysy fungování jednotlivých typů táborů. Práce dětí bude zhodnocena pedagogem, který následně vytvoří prostor pro sebehodnocení žáků. Nakonec se učitel zeptá žáků, co je zaujalo, co bylo zajímavé nebo nové, a naopak.

### *Komentář k vyučovací hodině*

Jedná se o vyučovací hodinu, která vyžaduje složitější přípravu učitele, avšak kombinuje individuální i skupinovou práci, prezentace a diskuse, což podporuje rozmanité způsoby učení a zapojuje všechny žáky. Důraz je také kladen na kritické myšlení a reflexi, což je zásadní pro pochopení tématu.

Vyučovací hodinu lze vést jinak: *Úvod* (Sdělení cílů a metod výuky). – *Skupinová práce* – *Prezentace* – *Shrnutí znalostí* – *Závěr*.

## 7. 5 Třetí vyučovací hodina

Třída: 9. ročník

Čas: 45 minut

Pomůcky: tabule; plakát; magnetky; prezentace; dokument *Peklo na zemi*; počítač s projektorem

Téma: Nacismus a koncentrační tábory

Metody výuky:

- a) Brainstorming – metoda aktivace předchozích znalostí a generování nápadů.
- b) Výklad – strukturované předávání informací učitelem za pomoci prezentace.
- c) Pozorování – sledování videa s cílem vnímat a analyzovat obsah.
- d) Diskuze – otázky a odpovědi s cílem reflektovat na zhlédnutý materiál a sdílet osobní dojmy.
- e) Shrnutí – shrnutí látky, zhodnocení práce a reflexe.

Formy výuky:

- a) Skupinová práce – žáci spolupracují při brainstormingu.
- b) Frontální výuka – prezentace učitele před třídou.
- c) Audiovizuální výuka – promítání dokumentu.
- d) Individuální práce – sledování videa a reflexe na dané téma.

Cíle:

- a) kognitivní
  - a. Žáci získávají základní znalosti o nacismu, jeho vzniku a ideologii.
  - b. Žáci porozumí roli antisemitismu v nacistické politice a funkci koncentračních táborů.
- b) dovednostní
  - a. Rozvoj schopnosti kriticky analyzovat historické události a jejich dopad na společnost.
  - b. Procvičení schopnosti argumentovat a diskutovat na základě zhlédnutého materiálu.
- c) afektivní
  - a. Žáci posílí empatii a citlivost vůči historickým obětem.
  - b. Výchova k odmítání ideologií založených na nenávisti a diskriminaci.

## **Osnova vyučovací hodiny:**

### *1) Úvod – 10 minut – Brainstorming*

Na začátku hodiny se učitel zeptá: „*Co víte o nacismu a koncentračních táborech?*“ Tímto způsobem se aktivují dříve nabyté vědomosti z předchozích ročníků, mezipředmětových vztahů, obecné znalosti ze společnosti, a zároveň se připomínají pojmy z první vyučovací hodiny věnované terminologii. Žáci budou sdílet své znalosti a zapisovat klíčová slova na plakát připevněný na tabuli, který bude již na začátku vyučovací hodiny připraven. Nakonec pedagog sdělí cíle vyučovací hodiny a téma, které vyplynulo z brainstormingu.

### *2) Výklad – 10 minut*

Pedagog žákům představí prezentaci (Příloha 5), která se zaměřuje na základní informace o nacismu, jeho vzniku, ideologii, antisemitismu a jeho roli v nacistické politice, stejně jako na koncentrační tábory a jejich funkci prostřednictvím krátkých definic a případných obrázků.

### *3) Promítání videa – 5 minut*

V následující části vyučovací hodiny pedagog sdělí, že se budou žáci dívat na část z dokumentu zvaný *Peklo na zemi*<sup>134</sup>. Úkolem žáků bude pozorně sledovat dokument a vnímat jeho obsah. Následně pedagog promítne video od úseku 22:26 do cca 27:26.

### *4) Diskuze o části videa – 5 minut*

Po uplynutí části videa začne klást pedagog otázky typu: „*Co jste viděli? Co vás zaujalo? Jak to na vás působí?*“

### *5) Promítání videa – 5,5 minut*

V této části pedagog promítne pokračující úsek z dokumentu od cca 27:26 do 32:02.

### *6) Diskuze o části videa – 5 minut*

Po stopnutí dokumentu se pedagog může zeptat: „*Jak na vás působí svědectví, které jste viděli? Jak se cítili svědci z dokumentu? Jak se cítíte vy? Co sdělovali svědci?*“

### *7) Závěr – 5 minut*

Na konci vyučovací hodiny pedagog shrne probíranou látku, přičemž se zaměří na hlavní rysy nacismu a koncentračních táborů, jak byly prezentované ve zhlédnuté části dokumentu. Následně učitel zhodnotí práci žáků a zeptá se jich na jejich znalosti z hodiny, co bylo pro ně klíčové a co naopak obtížné.

---

<sup>134</sup> Jasný, Vojtěch. *Peklo na zemi*. [video]. iVysílání, Česká televize, 2001. Dostupné z: <https://www.ceskatelivize.cz/porady/1040794547-peklo-na-zemi/>.

## *Komentář k vyučovací hodině*

Tato vyučovací hodina pokrývá historické aspekty nacismu a koncentračních táborů za použití různých výukových metod, jako je brainstorming, výklad, promítání videa a diskuze. To celé přispívá k lepšímu pochopení a zapojení žáků. Aktivní účast žáků během brainstormingu a diskuzí podporuje kritické myšlení a reflexi.

Důležité je brát ohled na rozložení třídy, aby nedošlo k nějakému osobnímu vnímání situace.

Vyučovací hodina se dá pojmout i jinak, jako například: *Brainstorming – Promítání videa – Diskuze – Shrnutí informací pomocí prezentace – Závěr.*

## **7. 6 Čtvrtá vyučovací hodina**

Třída: 9. ročník

Čas: 45 minut

Pomůcky: plakáty s informacemi táborů; plakát s nápisem Společné znaky; školní sešity; učebnice dějepisu; tablety s přístupem k internetu; pracovní listy; Základní listina práv a svobod

Téma: Historie internačních a koncentračních táborů se zaměřením na pochopení mechanismů společných znaků v různých historických kontextech.

Metody výuky:

- a) Hermeneutická metoda – objevování informací prostřednictvím vlastního bádání.
- b) Diskusní metoda – podněcuje kritické myšlení a schopnost argumentace.
- c) Práce s textem – analýza a interpretací informací a znalostí.

Formy výuky:

- a) Diskuse – sdílení myšlenek a znalostí žáků.
- b) Samostatná práce – podpora individuálního myšlení a zodpovědnosti.
- c) Skupinová práce – podpora spolupráce a komunikace mezi žáky.
- d) Prezentace – předávání informací.
- e) Shrnutí – upevnění znalostí a dovedností.

Cíle:

- a) kognitivní
  - a. Žáci pochopí rozdíly společných znaků mezi internačními tábory, Shark Islandem a koncentračními tábory.

- b) dovednostní
  - a. Žáci budou schopni identifikovat porušování lidských práv a analyzovat historické texty.
- c) afektivní
  - a. Žáci rozvinou empatii a kritické myšlení ohledně historických událostí a jejich dopadů na současnost.

### **Osnova vyučovací hodiny:**

#### *1) Úvod – 5 minut*

V úvodní části vyučovací hodiny pedagog představí cíle a výukové metody. Hodina bude zahrnovat diskusi o výsledcích skupinové práce z předchozích lekcí, které se zaměřovaly na internační tábory, Shark Island a koncentrační tábory.

#### *2) Samostatná práce – 5 minut*

Žáci budou mít čas zopakovat si všechny informace o různých typech táborů a každý z nich bude samostatně hledat společné znaky. Poté se všechny informace porovnají. K dispozici budou plakáty s informacemi o internačních táborech, Shark Islandu a koncentračních táborech, školní sešity, učebnice dějepisu a podle uvážení učitele také tablety s přístupem k internetu pro rychlejší získávání informací.

#### *3) Shrnutí – 10 – (15) minut*

V této části výuky žáci společně s pedagogem shrnou znalosti z předchozích hodin. Ve třídě bude umístěn prázdný plakát s nápisem *Společné znaky*, na který budou žáci zapisovat znalosti.

#### *4) Samostatná práce – 15- (20) minut*

Z plakátu by měly vyplynout společné znaky jako internace, rasismus, hlad, týrání a bezohlednost. Na základě tohoto shrnutí obdrží žáci pracovní list (Příloha 6) se Základní listinou práv a svobod (Hlava první, Hlava druhá)<sup>135</sup>, podle které budou identifikovat práva porušená v různých typech táborů a ideologií. Žáci by měli být schopni sami vyhodnotit, která práva byla porušena i bez tohoto dokumentu, ale je důležité, aby si rozšířili své znalosti a orientaci v právním dokumentu.

---

<sup>135</sup> Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů : redakční uzávěrka .. ÚZ. [1995?]-. Ostrava: Sagit, [1995?]-.

## 5) Závěr – 5 minut

Na konci vyučovací hodiny učitel shrne průběh vyučování, probrané znalosti a práci žáků. Žáci budou mít také příležitost vyjádřit, jak se jim pracovalo. Poté učitel zadá domácí úkol, který spočívá v napsání krátké eseje na téma, dle vlastního výběru, související s probíranou látkou. Příklady témat mohou zahrnovat: „*Proč je důležité se učit dějepis? Jak by se daly zlepšit životní podmínky v různých typech táborů?*“ nebo *Jaký význam má vzdělání o internačních a koncentračních táborech pro současnou generaci?*“ Esej by měla mít minimálně 500 slov, být napsaná ručně a čitelně nebo ve Wordu a termín odevzdání bude specifikován.

### *Komentář k vyučovací hodině*

Tato výuka kombinuje diskusi, samostatnou práci a společné shrnutí, což má podpořit aktivní zapojení žáků. Vyučovací hodinu lze také pojmout jinak, například začít malým kvízem v úvodu pro osvěžení znalostí. *Samostatná práce* může zahrnovat rozdělení žáků do menších skupin, kde každá skupina zhodnotí určitý aspekt, například míru rasismu. Následuje *shrnutí*, další *samostatná práce* a *závěr*.

## 7.7 Shrnutí

Kapitola nazvaná *Jak učit o kolonialismu a nacismu* zahrnuje čtyři vyučovací hodiny, které jsou určeny pro předměty dějepis a občanská výchova. Tyto hodiny byly vytvořeny na základě několikaleté zkušenosti na ZŠ Loket a znalostí žáků této školy.

Podle školního vzdělávacího plánu základní školy Loket se dějepis na druhém stupni vyučuje dvě hodiny týdně a občanská výchova jednu hodinu týdně. Pro výuku jsou užívány učebnice z nakladatelství Nová škola DUHA – Výchova k občanství, Dějepis. Oba tyto předměty spadají do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Dějepis a občanská výchova jsou úzce propojené, protože dějepis žákům přibližuje historii lidstva, zatímco občanská výchova se zaměřuje na praktiky a myšlenky lidstva nejen v minulosti, ale i v současnosti a snaží se žáky vést ke kritickému myšlení a poučení.<sup>136</sup>

Do výuky byla zakomponovaná především skupinová práce, protože jde o organizační formu výuky, která doplňuje často používanou frontální výuku a přináší postupy, které tato metoda neumožňuje. I když je příprava a průběh výuky v tomto stylu náročnější, přináší žákům mnohem více. Žáci tím rozvíjejí nejen své komunikační dovednosti a sociální

---

<sup>136</sup> Školní vzdělávací program Základní školy Loket. Loket, 2022. Dostupné také z: [file:///C:/Users/kekro/Downloads/svp\\_verze-04\\_k-datu-01\\_09\\_2023.pdf](file:///C:/Users/kekro/Downloads/svp_verze-04_k-datu-01_09_2023.pdf).

schopnosti, ale také získávají více informací, protože si je sami prožijí. Obecně je tato forma výuky u žáků velmi oblíbená.

Navržené vyučovací hodiny mohou prakticky využít pedagogové na základních i středních školách podle svého uvážení. Každou hodinu lze upravit a přizpůsobit specifickým potřebám dané třídy.

## Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl prozkoumat a porovnat ideologie kolonialismu a nacismu, se zaměřením na jejich podobnosti a rozdíly. V rámci této práce byla analyzována historická kontextualizace obou ideologií, jejich ideologické základy a konkrétní případy jejich implementace, a to především v kontextu britského a německého kolonialismu a nacistického Německa.

Cílem práce bylo především zjistit, zda lze kolonialismus a nacismus považovat za dvě různé formy téhož fenoménu, nebo zda mezi nimi existují zásadní rozdíly. Bylo zjištěno, že i když mají obě ideologie mnoho společného, zejména v oblasti rasové nadřazenosti a ekonomického vykořisťování, jejich metody a historické kontexty se značně liší.

V rámci výzkumu bylo zjištěno, že kolonialismus, zejména britský, často maskoval své rasové a ekonomické praktiky pod pláštěm civilizační mise, která měla za cíl přinést „osvícení“ a „pokrok“ domorodým národům. Naopak německý kolonialismus a nacismus otevřeně prosazovaly rasovou čistotu a nadřazenost, přičemž nacismus šel ještě dál ve své genocidní politice.

Dalším důležitým zjištěním bylo, že zatímco britský kolonialismus se často spoléhal na nepřímou kontrolu prostřednictvím místních elit, německý kolonialismus a nacismus využívaly přímou vojenskou kontrolu a extrémní násilí. To vedlo k rozdílným formám represí a kontrolních mechanismů, které měly hluboké dopady na kolonizované a okupované národy.

V průběhu práce bylo také zdůrazněno, jak nacismus čerpal inspiraci z koloniálních praktik, zejména v oblasti rasové segregace a využívání koncentračních táborů. Tento historický přenos ideologií a metod ukazuje na propojenost a vzájemné ovlivňování mezi kolonialismem a nacismem.

Dalším cílem této práce bylo navrhnout metodiku výuky o kolonialismu a nacismu pro základní a střední školy. V této souvislosti byla vytvořena struktura výukových hodin, které zahrnují historický kontext, klíčové pojmy, srovnání ideologií a praktické aktivity pro studenty. Cílem této metodiky je poskytnout učitelům nástroje a materiály k efektivnímu vzdělávání o těchto složitých a důležitých tématech. Byla vytvořena struktura výukových hodin, která zahrnuje historický kontext, klíčové pojmy, srovnání ideologií a praktické aktivity pro studenty.

Další výzkum by se mohl zaměřit na podrobnější analýzu konkrétních případů a událostí, které demonstrují propojení mezi kolonialismem a nacismem. Rovněž by bylo vhodné prozkoumat, jak tyto historické zkušenosti ovlivnily současné sociální a politické struktury v bývalých koloniálních a nacistických územích. Další oblasti výzkumu by mohly



zahrnovat studium postkoloniální teorie a její aplikace na analýzu nacistické ideologie a politiky.

V oblasti vzdělávání by další výzkum mohl zahrnovat evaluaci efektivity navržené metodiky výuky, její aplikaci v praxi a případné úpravy na základě zpětné vazby od učitelů a studentů. Tímto způsobem by bylo možné ještě lépe přizpůsobit výukové materiály potřebám různých vzdělávacích prostředí a zajistit, aby studenti měli hluboké a kritické porozumění těmto historickým fenoménům.

Tato diplomová práce nejen přispívá k lepšímu pochopení komplexních vztahů mezi kolonialismem a nacismem, ale také otevírá nové otázky a směry pro další akademický výzkum v této oblasti a poskytuje praktické nástroje pro vzdělávání budoucích generací.

## Seznam použitých zdrojů

### Knižní zdroje

- Arendt, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: Oikoymenh, 1996.
- Aron, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*. Vyd. 2. Brno: Atlantis, 1993.
- Bauman, Zygmunt. *Modernita a holocaust*. 2. vyd. Přeložil Jana Ogrocká. Post (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.
- Baumslag, Naomi. *Vražedná medicína: nacističtí lékaři, pokusy na lidech a tyfus*. Praha: Naše vojsko, 2013.
- Brivati, Brian. *The End of Decline: Blair and Brown in Power*. Great Britain: Politico's, 2007.
- Broszat, Martin. *Uchopení moci: vzestup NSDAP a zničení výmarské republiky*. Přeložil Karel Kubiš. Praha: Lidové noviny, 2002.
- Budil, Ivo T. *Válka Zuluů: britsko-zulská válka v roce 1879*. Praha: Triton, 2006.
- Cesar, Jaroslav. *Britská říše v období imperialismu (1870-1945)*. Praha: Academia, 1970.
- Cichá, Martina, 2011. *O lidských „rasách“ a rasismu z pohledu antropologa*. In Kryl, Miroslav. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*.
- Conrad, Sebastian. *German Colonialism: A Short History*. Cambridge University Press, 2014.
- Čapka, František a Zrníková, Jana. *Dějepis: vzdělávací oblast Člověk a společnost*. 3. vydání. *Duhová řada*. Brno: Nová škola, 2016.
- Emmert, František. *Holocaust*. Praha: Mladá fronta, 2018.
- Evans, Richard J. *Nástup Třetí říše*. Praha: Beta-Dobrovský, 2006.
- Fanon, Frantz. *Černá kůže, bílé masky: postkoloniální myšlení I. Navigace*. Praha: Tranzit, 2011.
- Ferguson, Niall. *Empire: how Britain made the modern world*. [London]: PenguinBooks, 2004.
- Ferro, Marc. *Dějiny kolonizací: od dobývání po nezávislost 13.-20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007.
- Finn, Clodagh. *Čas riskovat všechno*. Přeložila Marie Jungmannová. V Brně: Jota, 2021.
- Fredrickson, George M. *Rasismus: stručná historie*. Praha: BB art, 2003.

- Gallately, Robert. *The Specter of Genocide: Mass Murder in Historical Perspective*. Cambridge University Press: Cambridge, 2010.
- Gildea, Robert. *Surviving Hitler and Mussolini: Daily Life in Occupied Europe (Occupation in Europe)*. BergPublishers, 2006.
- Gregor, A. James. *Totalitarismus a politické náboženství: intelektuální historie*. Přeložil Jana Ogrocká, přeložil Jiří Ogrocký. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015.
- Griffin, Roger. *Fašismus: úvod do komparativních studií fašismu*. Politeia (Karolinum). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021.
- Heizmann, Markus. *Zur Anatomie des Imperialismus*. Theorie u. Praxis, 2019.
- Heywood, Andrew. *Politologie*. Politologie (Eurolex Bohemia). Praha: Eurolex Bohemia, 2004.
- Hulec, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky. Dějiny států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.
- Ilfie, John. *Afrika a Afričané: dějiny kontinentu*. Praha: Vyšehrad, 2001.
- Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007.
- Jäckel, Eberhard. *Hitlerův světový názor: projekt jedné vlády*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Paseka, 1999.
- Jenšík, Miloslav. *Commandos útočí: nájezd na Saint-Nazaire*. Praha: Pražská vydavatelská společnost, c2012. Magnetka (Pražská vydavatelská společnost: Epocha).
- Keller, Edmond J. *Political Institutions, Agency, and Contingent Compromise: Understanding Democratic Consolidation and Reversal in Africa*. In PERSONS, Georgia A. (ed.). *Race and ethnicity in comparative perspective*. London: Routledge, 1998.
- Kiernan, B. 2007. *Blood and Soil: a World History of Genocide and Extermination from Sparta to Darfur*. New Haven – London: Yale University Press.
- Klíma, Jan. *Pod německou vlajkou: příběh jedné koloniální říše*. Praha: Libri, 2005.
- Kreienbaum, Jonas. *A Sad Fiasco: Colonial Concentration Camps in Southern Africa, 1900–1908*. BerghahnBooks, 2019.
- Kryl, Miroslav. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011.
- Lacina, Karel. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Svoboda, 1987.

- Leich, Hans. *Der Begriff des Gemeinwohls. Würzburg: Druckerei u. Verlagswissenschaftliche Werke Konrad Triltsch, 1937.*
- Leutwein, Theodor. *Elf Jahre Gouverneur in Deutsch-Südwestafrika.* Vyd. 4. Deutschland: Namibia Wissenschaftliche Gesellschaft, 1997.
- Loomba, Ania. *Colonialism/Postcolonialism.* Vyd. 3. Routledge, 2015.
- Mamdani, Mahmood. *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda.* Princeton University Press: Princeton, 2002.
- Marwell, David G. *Mengele: odhalení "Anděla smrti".* V Praze: XYZ, 2022.
- Müller, Helmut M.; Vollrath, Hanna a Krieger, Karl-Friedrich. *Dějiny Německa.* 2. dopl. vyd. *Dějiny států.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.
- Nerad, Filip. *Búrská válka. Orbis bellorum.* Praha: Aleš Skřivan ml., 2004.
- Nolte, Ernst. *Fašismus ve své epoše.* Praha: Argo, 1999. Historické myšlení.
- Pavelčíková, Nina. *Totalitární režimy 20. století v Evropě.* Vyd. 3. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009.
- Pitzer, Andrea. *Jedna dlouhá noc: obecné dějiny koncentračních táborů.* Přeložil Radim Klekner. Brno: Host, 2019.
- Osterhammel, Jürgen a Jansen, Jan. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen.* Vyd. 8. C.H.Beck, 2017.
- Rees, Laurence. *Osvětim: nacisté a "konečné řešení".* Vydání páté. Praha: Euromedia Group, 2022. Universum (Euromedia Group).
- Said, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu.* Praha: Paseka, 2008.
- Schmidt, Gustav. *Der europäische Imperialismus.* München: Oldernbourg, 1989.
- Steffahn, Harald. *Hitler.* Přeložil Petr Opršal. Olomouc: Votobia, 1996. Malé monografie (Votobia).
- Stephenson, Jill. *Třetí říše v barvě.* Brno: ComputerPress, 2006.
- Thomson, Leonard. *A History of South Africa.* Vyd. 3. Yale University Press, 2001.
- Ústava ČR: *Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů : redakční uzávěrka .. ÚZ.* [1995?]-. Ostrava: Sagit, [1995?]-.

Verner, Pavel. *Propaganda a manipulace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011.

Wasson, EllisArcher. *Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada, 2010.

Young, Robert J. C. *Postcolonialism: AnHistoricalIntroduction*. John Wiley&Sons, 2001.

Zimmerman, Andrew. *Anthropology and antihumanism in ImperialGermany*. Chicago: University of Chicago Press, 2001.

## Internetové zdroje

Baum, Rainer C. Nacismus. Online. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nacismus>. [cit. 2024-03-27].

BundeszentralefürpolitischeBildung. *Ideologie*. Online. Dostupné z: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/politiklexikon/17618/ideologie/>. [cit. 2024-03-19].

*BundeszentralefürpolitischeBildung: kurz&knapp* [online]. Bonn, 2023 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/das-junge-politiklexikon/320510/imperialismus/>.

BundeszentralefürpolitischeBildung. *Nationalsozialismus*. Online. Dostupné z: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/politiklexikon/17892/nationalsozialismus/> [cit. 2024-03-19].

Horský, Jan, Nešpor, Zdeněk (ed.). *Sociologická encyklopedie*. Online. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ideologie>. [cit. 2024-01-30].

Horský, Jan, NEŠPOR, Zdeněk (ed.). *Sociologická encyklopedie*. Online. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Otroctv%C3%AD>. [cit. 2023-11-27].

Keller, Jan. *Ideologie*. Online. 2020. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ideologie>. [cit. 2024-03-19].

Keller, Jan. *Socialismus*. Online. 2020. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Socialismus>. [cit. 2024-03-27].

Krejčí, Jaroslav. *Nacionalismus*. Online. 2020. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nacionalismus>. [cit. 2024-03-27].

Lembke, Katja. *Das erste Konzentrationslager auf der Haifischinsel: Ein Beitrag der Archäologie in der Kolonialismus-Debatte. Politik und Kultur: Zeitung des Deutschen Kulturrates* [online]. Berlin: DeutscherKulturrat, 2002, 29. 09. 2022 [cit. 2023-02-26].

Dostupné z: <https://politikkultur.de/themen/archaeologie/das-erste-konzentrationslager-auf-der-haifischinsel/>.

Mendes, Claudia. *The Concentration Camps of the Anglo-Boer War*. *War History Online* [online]. Virginia, 2012, 25. 04. 2019 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.warhistoryonline.com/history/concentration-camps-anglo-boer.html?chrome=1>.

Mucha, Ivan. *Genocida*. Online. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Genocida>. [cit. 2024-04-01].

*Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 38. [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: [https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVPG-2007-07\\_final.pdf](https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/RVPG-2007-07_final.pdf).

*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 51. [cit. 2024-06-15]. Dostupné z: <file:///C:/Users/kekro/Downloads/RVP%20ZV%202017-1.pdf>.

Ransdor F, Miroslav a Linhard, Jiří. *Rasismus*. Online. 2017. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rasismus>. [cit. 2024-03-18].

Segu. *Selbstgesteuertentwickelndergeschichtsunterricht: LernplattformfüroffenenGeschichtsunterricht* [online]. Historie CC BY SA 4.0 segu, 2023 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://segu-geschichte.de/imperialismus-kolonialismus-rassismus/>.

Southafricanhistory online. *A history of Apartheid in South Africa*. Online. 2006, 2022. Dostupné z: <https://sahistory.org.za/article/history-apartheid-south-africa>. [cit. 2024-06-21].

*StudySmarter: Deutscher Kolonialismus* [online]. München [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/deutsches-kaiserreich/deutscher-kolonialismus/>.

*Školní vzdělávací program Základní školy Loket*. Loket, 2022. Dostupné také z: [file:///C:/Users/kekro/Downloads/svp\\_verze-04\\_k-datu-01\\_09\\_2023.pdf](file:///C:/Users/kekro/Downloads/svp_verze-04_k-datu-01_09_2023.pdf).

## Časopisy

*Kontradikce: časopis pro kritické myšlení = Contradictions : a journal for critical thought*. [2017]-. Praha: Filosofía, [2017]-Ročník 1. ISSN 2570-7485.

Lánský, Ondřej. 2014. *Postkolonialismus a dekolonizace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy*. Sociální studia - Centrum Globálních Studií. Praha: Univerzita Karlova. s. 41-60.

Mills, Wallace G. "The Roots of African Nationalism in the Cape Colony: Temperance, 1866-1898." *The International Journal of African Historical Studies*, vol. 13, no. 2, 1980, pp. 197–213. *JSTOR*, <https://doi.org/10.2307/218873>. Accessed 23 June 2024.

Šmausová, G. (1999). "Rasa" jako rasistická konstrukce. *Sociologický časopis*.

## Přílohy

### Příloha 1 – Kartičky.

KOLONIZACE	Proces obsazování a osidlování cizích území.
ZÁMOŘSKÉ OBJEVY	Expedice, které začaly v 15. století a vedly k objevování a mapování nových území, které byly Evropanům neznámé.
KOLONIALISMUS	Politická a ekonomická kontrola jedné země nad jinou zemí nebo oblastí.
KOLONIÁLNÍ MOCNOSTI	Evropské země, které v období od 15. do 20. století ovládaly a vykořisťovaly rozsáhlá území v Africe, Asii, Americe, Oceánii. Jednalo se o Portugalsko, Španělsko, Velkou Británii, Francii, Nizozemsko, Belgii, Německo, Itálii.



<p>BÚRSKÉ VÁLKY</p>	<p>Konflikty mezi Britským impériem a Búry v Jižní Africe na konci 19. a na počátku 20. století.</p>
<p>KONFISKACE MAJETKU</p>	<p>Zabavování majetku domorodých obyvatel kolonizátory.</p>
<p>INTERNAČNÍ TÁBORY</p>	<p>Zařízení určené k nucenému pobytu civilních osob na základě politických, etnických nebo jiných kritérií.</p>
<p>IMPERIALISMUS</p>	<p>Politika rozšiřování moci a vlivu jedné země nad jinými zeměmi prostřednictvím diplomacie nebo vojenské síly.</p>
<p>PRÁVO SILNĚJŠÍHO</p>	<p>Koncept, že mocní mají právo ovládat slabší, často používán k ospravedlnění kolonialismu a imperialismu.</p>

NACISMUS	Totalitní ideologie založená na extrémním socialismu, rasové čistotě a totalitní kontrole.
KONCENTRAČNÍ TÁBORY	Zařízení sloužící k internaci a často i likvidaci vězňů bez soudního řízení, používané zejména nacistickým Německem.
RASOVÁ NADŘAZENOST	Přesvědčení, že jedna rasa je přirozeně lepší nebo nadřazená ostatním.

## **Příloha 2 – Zápis.**

KOLONIZACE	Proces obsazování a osidlování cizích území.
ZÁMOŘSKÉ OBJEVY	Expedice, které začaly v 15. století a vedly k objevování a mapování nových území, které byly Evropanům neznámé.
KOLONIALISMUS	Politická a ekonomická kontrola jedné země nad jinou zemí nebo oblastí.
KOLONIÁLNÍ MOCNOSTI	Evropské země, které v období od 15. do 20. století ovládaly a vykořisťovaly rozsáhlá území v Africe, Asii, Americe, Oceánii. Jednalo se o Portugalsko, Španělsko, Velkou Británii, Francii, Nizozemsko, Belgie, Německo, Itálii.
BÚRSKÉ VÁLKY	Konflikty mezi Britským impériem a Búry v Jižní Africe na konci 19. a na počátku 20. století.
KONFISKACE MAJETKU	Zabavování majetku domorodých obyvatel kolonizátory.
INTERNAČNÍ TÁBORY	Zařízení určené k nucenému pobytu civilních osob na základě politických, etnických nebo jiných kritérií.
IMPERIALISMUS	Politika rozšiřování moci a vlivu jedné země nad jinými zeměmi prostřednictvím diplomacie nebo vojenské síly.
PRÁVO SILNĚJŠÍHO	Koncept, že mocní mají právo ovládat slabší, často používán k ospravedlnění kolonialismu a imperialismu.
NACISMUS	Totalitní ideologie založená na extrémním socialismu, rasové čistotě a totalitní kontrole.
KONCENTRAČNÍ TÁBORY	Zařízení sloužící k internaci a často i likvidaci vězňů bez soudního řízení, používané zejména nacistickým Německem.
RASOVÁ NADŘAZENOST	Přesvědčení, že jedna rasa je přirozeně lepší nebo nadřazená ostatním.

### Příloha 3 – Přiřazování k pojmům.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

- 1)KOLONIZACE** a)Přesvědčení, že jedna rasa je přirozeně lepší nebo nadřazená ostatním.
- 2)ZÁMOŘSKÉ OBJEVY** b)Zařízení sloužící k internaci a často i likvidaci vězňů bez soudního řízení, používané zejména nacistickým Německem.
- 3)KOLONIALISMUS** c)Totalitní ideologie založená na extrémním socialismu, rasové čistotě a totalitní kontrole.
- 4)KOLONIÁLNÍ MOCNOSTI** d)Expedice, které začaly v 15. století a vedly k objevování a mapování nových území, které byly Evropanům neznámé.
- 5)BÚRSKÉ VÁLKY** e)Koncept, že mocní mají právo ovládat slabší, často používán k ospravedlnění kolonialismu a imperialismu.
- 6)KONFISKACE MAJETKU** f)Proces obsazování a osidlování cizích území.
- 7)INTERNAČNÍ TÁBORY** g)Politika rozšiřování moci a vlivu jedné země nad jinými zeměmi prostřednictvím diplomacie nebo vojenské síly.
- 8)IMPERIALISMUS** h)Zařízení určené k nucenému pobytu civilních osob na základě politických, etnických nebo jiných kritérií.
- 9)PRÁVO SILNĚJŠÍHO** i)Konflikty mezi Britským impériem a Búry v Jižní Africe na konci 19. a na počátku 20. století.
- 10)NACISMUS** j)Politická a ekonomická kontrola jedné země nad jinou zemí nebo oblastí.
- 11)KONCENTRAČNÍ TÁBORY** k)Evropské země, které v období od 15. do 20. století ovládaly a vykořisťovaly rozsáhlá území v Africe, Asii, Americe, Oceánii. Jednalo se o Portugalsko, Španělsko,

Velkou Británií, Francií, Nizozemskem, Belgií, Německem,  
Itálií.

12) RASOVÁ NADŘAZENOST 1) Zabavování majetku domorodých obyvatel  
kolonizátory.

## **Příloha 4 – Práce s textem<sup>137</sup>.**

### **Text A**

#### **Britský Kolonialismus a Internační Tábor v Bloemfonteinu**

Britský kolonialismus představuje jedno z nejvýznamnějších a nejvlivnějších období v historii. Od 16. do 20. století rozšířilo Britské impérium své území na všechny kontinenty, což mělo zásadní dopad na kultury, ekonomiky a politické systémy mnoha zemí.

Kolonialismus Británie započal v 16. století, kdy byly zakládány první kolonie v Severní Americe a Karibiku. Tyto kolonie vznikaly z několika důvodů. Ekonomické zájmy byly zásadní, protože kolonie poskytovaly suroviny jako tabák, bavlnu a cukr, které byly v Evropě velmi žádané. Důležité byly také strategické důvody, jelikož kolonie umožňovaly Británii rozšiřovat svůj vliv a kontrolovat klíčové námořní trasy. Šíření křesťanství bylo dalším důvodem, kdy britští misionáři vnímali kolonizaci jako příležitost pro šíření své víry.

V 18. a 19. století zažívalo Britské impérium svůj vrchol. Británie ovládla Indii, části Afriky, Austrálie a další území po celém světě. Impérium se stalo známým jako „říše, nad kterou slunce nikdy nezapadá“, což odráželo jeho globální rozměr. Přestože britská nadvláda přinesla některým regionům modernizaci a industrializaci, způsobila také mnoho utrpení. Domorodé kultury byly často potlačovány, lidé vykořisťováni a mnohdy docházelo ke konfliktům.

#### **Internační Tábor v Bloemfonteinu**

Jedním z temných období britského kolonialismu byla druhá búrská válka (1899-1902), během níž byly zřízeny internační tábory v Jižní Africe, včetně tábora v Bloemfonteinu. Válka probíhala mezi Britským impériem a búrskými osadníky holandského původu. Konflikt vznikl kvůli kontrole nad územím bohatým na zlato a diamanty.

Internační tábor v Bloemfonteinu byl původně určen pro rodiny búrských vojáků, ale rychle se stal přeplněným a nevyhovujícím, což vedlo k nedostatečným hygienickým podmínkám. Latríny byly často nevyhovující a zásobování vodou bylo nedostatečné. Kvůli špatným hygienickým podmínkám se rychle šířily nemoci, jako tyfus, úplavice a spalničky.

Strava v táboře byla nedostatečná a nekvalitní, většinou se skládala z kukuřičné kaše, která neposkytovala dostatek živin. Podvýživa byla běžná, zejména mezi dětmi, což vedlo k vysoké úmrtnosti. Zdravotní péče byla nedostatečná a nebyl dostatek léků ani lékařského

---

<sup>137</sup> Text vytvořen na základě učebnice: Čapka, František a Vykoupil, Libor. *Dějepis: vzdělávací oblast Člověk a společnost*. 3., aktualiz. vyd. Ilustroval Petr Modlitba. *Duhová řada*. Brno: Nová škola, 2013. a knihy: Pitzer, Andrea. *Jedna dlouhá noc: obecné dějiny koncentračních táborů*. Přeložil Radim Klekner. Brno: Host, 2019.

personálu. Nemoci, které by za normálních okolností byly léčitelné, vedly k úmrtí kvůli nedostatku lékařské péče.

Vězni byli často nuceni vykonávat těžkou práci, jako je stavba infrastruktury v táboře nebo práce na polích. Tresty za neuposlechnutí rozkazů byly tvrdé a často zahrnovaly fyzické tresty nebo omezování potravinových přidělů.

Důsledky britského kolonialismu jsou dodnes patrné v mnoha bývalých koloniích. Kolonialismus přinesl modernizaci a technologický pokrok, ale také způsobil hluboké sociální a ekonomické nerovnosti. Mnoho zemí se dodnes potýká s důsledky vykořisťování a kulturního potlačování. Internační tábory, jako ten v Bloemfonteinu, jsou bolestnou kapitolou této historie a připomínají nám, jaké následky může mít neomezená moc a dominance jednoho národa nad druhým.

### **Úkol 1: Doplňte následující věty.**

Britský kolonialismus představuje jedno z nejvýznamnějších a nejvlivnějších období v \_\_\_\_\_. Kolonialismus Británie započal v \_\_\_\_\_ století, kdy byly zakládány první kolonie v \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_. Kolonie vznikaly z několika důvodů, včetně \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_. V 18. a 19. století zažívalo Britské impérium svůj \_\_\_\_\_. Jedním z temných období britského kolonialismu byla druhá \_\_\_\_\_ válka.

### **Úkol 2: Vyberte správnou odpověď.**

Internační tábor v Bloemfonteinu byl původně určen pro:

- a) britské vojáky
- b) rodiny búrských vojáků
- c) domorodé obyvatele

Strava v táboře se většinou skládala z:

- a) rýže
- b) kukuřičné kaše
- c) brambor

Kvůli špatným hygienickým podmínkám se rychle šířily:

- a) nemoci jako tyfus, úplavice a spalničky
- b) chřipka a nachlazení
- c) malárie a horečka dengue

### Úkol 3: Pravda nebo lež?

Kolonialismus Británie započal v 18. století. (Pravda/Lež)

Internační tábory byly zřízeny během druhé búrské války. (Pravda/Lež)

Zdravotní péče v táboře byla dostatečná a efektivní. (Pravda/Lež)

### Úkol 4: Spojte události s jejich následky.

Nedostatečné hygienické podmínky. vysoká úmrtnost

Strava z kukuřičné kaše. šíření nemoci

Nedostatek léků a lékařského personálu podvýživa

### Úkol 5: Vyberte správná slova do textu.

Internační tábor v Bloemfonteinu byl \_\_\_\_\_ určen pro rodiny búrských vojáků, ale rychle se stal \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_, což vedlo k nedostatečným hygienickým podmínkám. Kvůli špatným hygienickým podmínkám se \_\_\_\_\_ šířily nemoci, jako tyfus, úplavice a spalničky.

- a) původně, přeplněným, nevyhovujícím, rychle
- b) původně, prázdným, vyhovujícím, pomalu
- c) dočasně, čistým, přijatelným, náhodně

### Úkol 6: Přiřad'te roky k událostem.

Počátek britského kolonialismu: a) 18.-19. století

Druhá búrská válka: b) 1899-1902

Největší rozmach Britského impéria: c) 16. století



## **Text B**

### **Britský Kolonialismus a Internační Tábor Norvals Pont**

Britský kolonialismus představuje jedno z nejvýznamnějších a nejvlivnějších období v historii. Od 16. do 20. století rozšířilo Britské impérium své území na všechny kontinenty, což mělo zásadní dopad na kultury, ekonomiky a politické systémy mnoha zemí.

Kolonialismus Británie započal v 16. století, kdy byly zakládány první kolonie v Severní Americe a Karibiku. Tyto kolonie vznikaly z několika důvodů. Ekonomické zájmy byly zásadní, protože kolonie poskytovaly suroviny jako tabák, bavlnu a cukr, které byly v Evropě velmi žádané. Důležité byly také strategické důvody, jelikož kolonie umožňovaly Británii rozšiřovat svůj vliv a kontrolovat klíčové námořní trasy. Šíření křesťanství bylo dalším důvodem, kdy britští misionáři vnímali kolonizaci jako příležitost pro šíření své víry.

V 18. a 19. století zažívalo Britské impérium svůj vrchol. Británie ovládla Indii, části Afriky, Austrálie a další území po celém světě. Impérium se stalo známým jako „říše, nad kterou slunce nikdy nezapadá“, což odráželo jeho globální rozměr. Přestože britská nadvláda přinesla některým regionům modernizaci a industrializaci, způsobila také mnoho utrpení. Domorodé kultury byly často potlačovány, lidé vykořisťováni a mnohdy docházelo ke konfliktům.

### **Internační Tábor Norvals Pont**

Jedním z důsledků britského kolonialismu byl vznik internačních táborů, jako byl tábor Norvals Pont. Tento tábor byl zřízen během druhé búrské války (1899-1902) v Jihoafrické republice. Norvals Pont sloužil jako místo zadržení především pro búrské ženy a děti.

Podmínky v táboře Norvals Pont byly velmi těžké. Tábor byl přelidněný, nedostatek jídla a léků byl běžný, a hygienické podmínky byly žalostné. Nemoci se rychle šířily a mnoho internovaných zemřelo na následky podvýživy a nemocí. Tábor byl obklopen ostnatým drátem a strážěn britskými vojáky, což ještě více umocňovalo pocit beznaděje a izolace. V táborech často chyběly základní hygienické potřeby, což vedlo k šíření nemocí jako tyfus a cholera.

Kvůli nedostatku zdrojů byly vzdělávací a volnočasové aktivity omezené. Přesto se lidé snažili organizovat školní lekce, náboženské obřady a další aktivity, aby udrželi morálku a nějakým způsobem zlepšili své životní podmínky. Děti se učily číst a psát, ženy se zapojovaly do ručních prací a všichni se snažili najít způsob, jak si udržet naději a smysl života v těžkých podmínkách.

Praktiky v táboře Norvals Pont byly tvrdé a často nehumánní. Internovaní byli nuceni žít v provizorních stanech nebo chatrčích, které neposkytovaly dostatečnou ochranu před nepřízní počasí. Strava byla nedostatečná a jednotvárná, což vedlo k podvýživě a oslabení imunity. Práce byla často fyzicky náročná a přístup britských úřadů k internovaným byl často represivní a trestný. Jakékoli pokusy o odpor nebo protest byly tvrdě potlačovány. Internovaní byli často vystavováni psychickému a fyzickému nátlaku, což zahrnovalo například nucené práce, nedostatečnou zdravotní péči a omezený přístup k pitné vodě. Navíc byly rodiny často rozdělovány, což mělo devastující dopad na psychické zdraví všech zúčastněných.

Utrpení žen a dětí v těchto táborech podnítilo mezinárodní kritiku a vedlo k otázkám o lidských právech a etice války, což přispělo k vývoji mezinárodního humanitárního práva v následujících letech.

Důsledky britského kolonialismu jsou dodnes patrné v mnoha bývalých koloniích. Kolonialismus přinesl modernizaci a technologický pokrok, ale také způsobil hluboké sociální a ekonomické nerovnosti. Mnoho zemí se dodnes potýká s důsledky vykořisťování a kulturního potlačování. Internační tábory, jako ten v Norvals Pontu, jsou bolestnou kapitolou této historie a připomínají nám, jaké následky může mít neomezená moc a dominance jednoho národa nad druhým.

### **Úkol 1: Doplňte následující věty.**

Britský kolonialismus představuje jedno z nejvýznamnějších a nejvlivnějších období v \_\_\_\_\_. Kolonialismus Británie započal v \_\_\_\_\_ století, kdy byly zakládány první kolonie v \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_. Kolonie vznikaly z několika důvodů, včetně \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_. V 18. a 19. století zažívalo Britské impérium svůj \_\_\_\_\_. Jedním z temných období britského kolonialismu byla druhá \_\_\_\_\_ válka.

### **Úkol 2: Přiřad'te roky k událostem.**

Počátek britského kolonialismu:

Druhá búrská válka:

Největší rozmach Britského impéria:

- a) 1899-1902
- b) 18.-19. století
- c) 16. století

### Úkol 3: Spojte důvody s jejich popisem.

- |                    |   |
|--------------------|---|
| Ekonomické důvody  | a) Šíření křesťanství britskými misionáři                 |
| Strategické důvody | b) Poskytování surovin jako tabák, bavlna a cukr.         |
| Náboženské důvody  | c) Rozšiřování britského vlivu a kontrola námořních tras. |

### Úkol 4: Určete, zda jsou následující tvrzení pravdivá nebo nepravdivá.

Britské impérium zažilo svůj vrchol v 18. a 19. století. (Pravda/Lež)

Internální tábor Norvals Pont sloužil především pro búrské muže. (Pravda/Lež)

Podmínky v táboře Norvals Pont byly velmi těžké kvůli přelidnění a nedostatku zdrojů. (Pravda/Lež)

Internální tábor byl obklopen ostnatým drátem a strážen britskými vojáky. (Pravda/Lež)

### Úkol 5: Vyberte správná slova do textu.

Internální tábor Norvals Pont byl původně určen pro \_\_\_\_\_ búrských vojáků, ale rychle se stal \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_, což vedlo k nedostatečným hygienickým podmínkám. Kvůli špatným hygienickým podmínkám se \_\_\_\_\_ šířily nemoci, jako tyfus, \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_.

- a) rodiny, přeplněným, nevyhovujícím, rychle, úplavice, cholera
- b) muže, prázdným, vyhovujícím, pomalu, malárie, horečka dengue
- c) děti, čistým, přijatelným, náhodně, spalničky, neštovice

### Úkol 6: Spojte události s jejich následky.

- |                                 |   |
|---------------------------------|---|
| a) Podvýživa a vysoká úmrtnost  | Omezené vzdělávací a volnočasové aktivity |
| b) Psychický a fyzický nátlak   | Přelidnění tábora                         |
| c) Žalostné hygienické podmínky | Nedostatečná strava                       |
| d) Snaha udržet morálku         | Šíření nemocí jako tyfus a cholera        |

## Text C

### Německý Kolonialismus a Shark Island

Německo vstoupilo do kolonizačního závodu později než jiné evropské mocnosti, jako Británie a Francie. Hlavními důvody pro kolonizaci byly ekonomické zájmy, prestiž a politická moc. V roce 1884 vyhlásil kancléř Otto von Bismarck Berlínskou konferenci, která legitimizovala německé koloniální ambice a rozdělila africký kontinent mezi evropské mocnosti. Německé impérium se zaměřilo na získání území v Africe a Tichomoří, což vedlo k vytvoření několika kolonií.

Mezi nejvýznamnější německé kolonie patřily Německá Jihozápadní Afrika (dnešní Namibie), Německá Východní Afrika (části dnešní Tanzanie, Burundi a Rwanda), Togo a Kamerun v západní Africe. Tyto kolonie sloužily jako zdroje surovin a obchodní základny, což výrazně přispělo k německému ekonomickému růstu. Německá nadvláda však byla často brutální a vedla k mnoha konfliktům s domorodým obyvatelstvem.

Shark Island, nacházející se u pobřeží dnešní Namibie poblíž města Lüderitz, se stal během německé koloniální nadvlády v letech 1904–1908 místem pro koncentrační tábor. V roce 1904 vypuklo povstání domorodých kmenů Herero a Nama proti německé nadvládě. Toto povstání bylo reakcí na dlouhodobé utlačování, zabírání půdy a nucené práce, které německá vláda uvalila na domorodé obyvatelstvo. Německá armáda brutálně potlačila povstání a přeživší členové kmenů Herero a Nama byli internováni v několika táborech, včetně Shark Islandu.

Podmínky v tomto táboře byly kruté. Vězni trpěli hladem, nemocemi a byli nuceni k těžké práci. Odhaduje se, že na Shark Islandu zemřelo až 3 000 lidí. Tento koncentrační tábor je považován za jeden z prvních moderních genocidních táborů, kde byla systematicky ničena celá populace na základě etnické příslušnosti.

Německé koloniální období mělo dlouhodobé následky pro domorodé obyvatele, včetně ztráty půdy, kultury a životů. Německé krutosti během povstání Herero a Nama jsou považovány za jednu z prvních moderních genocid. Tento masakr měl devastující dopad na populaci Herero a Nama, které byly téměř vyhubeny.

Dnes se Německo snaží vyrovnat s touto temnou kapitolou své historie prostřednictvím oficiálních omluv a snah o reparace. V roce 2004, při stém výročí povstání Herero, Německo oficiálně uznalo genocidu a v roce 2021 se zavázalo k poskytnutí finanční pomoci Namibii jako formu reparací. Tento krok byl důležitým milníkem v procesu uznání historických křivd a snahy o smíření.

Německý kolonialismus, ačkoli méně známý, představuje významnou etapu světových dějin. Události spojené s německou koloniální expanzí, včetně tragédie na Shark Islandu, poskytují zásadní historické poučení o následcích imperiální politiky a významu lidských práv.

(genocida – soustavné úsilí o úplné vyhubení etnické, sociální či národnostní skupiny, nejvíce spojován s obdobím nacionálního Německa za druhé světové války)

### Úkol 1: Doplňte následující věty.

Německo vstoupilo do kolonizačního závodu později než jiné evropské mocnosti, jako \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_. Berlínskou konferenci vyhlásil kancléř \_\_\_\_\_ v roce 1884. Německá Jihozápadní Afrika je dnes známá jako \_\_\_\_\_. Mezi německé kolonie patřily Německá Východní Afrika, Togo a \_\_\_\_\_. Shark Island se nachází u pobřeží dnešní \_\_\_\_\_ poblíž města \_\_\_\_\_. V roce 1904 vypuklo povstání kmenů \_\_\_\_\_ a \_\_\_\_\_ proti německé nadvládě. Na Shark Islandu zemřelo až \_\_\_\_\_ lidí. V roce 2021 se Německo zavázalo k poskytnutí finanční pomoci \_\_\_\_\_ jako formu reparací.

### Úkol 2: Určete, zda jsou následující tvrzení pravdivá (P) nebo nepravdivá (L):

- a) Německo bylo první evropskou mocností, která kolonizovala Afriku. P x L
- b) Berlínská konference rozdělila africký kontinent mezi evropské mocnosti. P x L
- c) Německé kolonie sloužily jako zdroje surovin a obchodní základny. P x L
- d) Shark Island byl rekreačním střediskem pro německé vojáky. P x L
- e) Povstání Herero a Nama bylo reakcí na německé utlačování a zabírání půdy. P x L
- f) Podmínky v koncentračním táboře Shark Island byly dobré a vězni měli dostatek jídla. P x L

### Úkol 3: Vyberte správná slova do textu.

V roce (1904 / 1914) vypuklo povstání kmenů (Herero a Nama / Zulu a Xhosa) proti německé nadvládě. Toto povstání bylo reakcí na dlouhodobé (utlačování / obchodování), zabírání (půdy / zbraní) a nucené práce. Německá armáda (brutálně / mírumilovně) potlačila povstání a přeživší členové kmenů byli internováni v několika (koncentračních táborech / nemocnicích), včetně (Shark / Turtle) Islandu.

**Úkol 4: Spojte jednotlivé historické události s jejich roky.**

- |         |                             |
|---------|-----------------------------|
| 1) 1884 | a) Závazek k reparacím      |
| 2) 1904 | b) Uznání genocidy Německem |
| 3) 2004 | c) Berlínská konference     |
| 4) 2021 | d) Povstání Herero a Nama   |

**Úkol 5: Spojte jednotlivé důvody německé kolonizace s jejich popisem.**

- |                     |   |
|---------------------|---|
| a) Ekonomické zájmy | Získání prestiže mezi ostatními evropskými mocnostmi                  |
| b) Politická moc    | Zajištění surovin pro německý průmysl a nové trhy pro německé výrobky |
| c) Prestiž          | Rozšíření německého vlivu a kontroly v mezinárodních záležitostech    |

**Úkol 6: Spojte jednotlivé osobnosti s jejich rolemi.**

- |                      |   |
|----------------------|---|
| a) Otto von Bismarck | a) domorodé kmeny, které se vzbouřily proti Němcům  |
| b) Herero a Nama     | b) sloužily jako zdroje surovin a obchodní základny |
| c) Německá armáda    | c) kancléř, který vyhlásil Berlínskou konferenci    |
| d) Německé kolonie   | d) potlačila povstání brutální silou                |

## **Příloha 5 – Prezentace<sup>138</sup>.**

### **Nacismus**

Definice: Politická ideologie a hnutí vedené Adolfem Hitlerem a Národně socialistickou německou dělnickou stranou (NSDAP), které ovládlo Německo v letech 1933–1945. Kombinace nacionalismu, rasismu, antisemitismu a autoritářského politického stylu.

Vznik: Vznik v poválečném Německu po 1. světové válce. Nespokojenost s Versailleskou smlouvou a hospodářskou krizí.

Vzrůst: Hitlerův pokus o převrat (Pivní puč) v roce 1923. NSDAP získává moc legální cestou v roce 1933.

Ideologie - Nacionalismus: Představa o nadřazenosti německého národa.

Antisemitismus: Nenávist a diskriminace vůči Židům, kteří byli obviňováni ze všech problémů Německa.

Rasová teorie: Víra v rasovou hierarchii, kde Árijci jsou považováni za „nadřazenou rasu“.

Totalitní stát: Ovládnutí všech aspektů veřejného i soukromého života státem a nacistickou stranou.

Antisemitismus: Systematická diskriminace, perzekuce a vyhlazování židovského obyvatelstva. Zákony a opatření vedoucí k ekonomické, sociální a fyzické izolaci Židů.

#### Příklad:

Norimberské zákony (1935): Zákony, které zbavily Židy občanských práv a zakázaly sňatky mezi Židy a „Árijci“.

Křišťálová noc (1938): Pogrom proti Židům, ničení židovského majetku a synagog, zatýkání a vraždy.

Koncentrační tábory: Tábory vytvořené nacisty pro věznění, nucenou práci a masové vyhlazování Židů a dalších skupin (Romů, politických oponentů, homosexuálů).

#### Hlavní tábory:

Osvětim: Největší koncentrační a vyhlazovací tábor.

Dachau: Jeden z prvních koncentračních táborů, použitý jako model pro další tábory.

#### Funkce:

Nucená práce: Využití vězňů k otrocké práci pro německý válečný průmysl.

Vyhlazování: Systematické vyvražďování vězňů, hlavně Židů, plynovými komorami a jinými metodami.

---

<sup>138</sup> Jedná se o body objevující se v prezentaci. Byl k tomu využit didaktický materiál: Čapka, František a Zrníková, Jana. *Dějepis: vzdělávací oblast Člověk a společnost*. 3. vydání. *Duhová řada*. Brno: Nová škola, 2016.

## Příloha 6 – Pracovní list – tabulka

Zaměřte se na práva, která jsou zmiňována v dokumentu, a identifikujte práva porušená v různých typech táborů. Vaše poznámky запиšte do následující tabulky:

TYP TÁBORA	PORUŠENÁ PRÁVA
Internační tábory	
Shark Island	
Koncentrační tábory	